

ABDÜLMECİD NURSİ'NİN YAPTIĞI “MESNEVİ-İ NURİYE” TERCÜMESİ ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER

Şadi Eren*

Öz

Bediüzzaman Said Nursi, yazmış olduğu *Risale-i Nur* isimli tefsiriyle Kur'an'ın nice sırlarının daha iyi anlaşılmasına vesile olmuştur. Kendisi pek çok Kur'anî sırları önce çekirdekler şeklinde görmüş, kaydetmiş, sonra bunları biraz daha açarak “Mesnevi-i Arabî-i Nuri”yi yani “Nurun Arabî Mesnevisi”ni yazmıştır. Bu hakikatlerin daha geniş açılımını ise Nur Risaleleriyle yapmıştır.

Nurun Arabî Mesnevi'si veya ilk tercümedeki ismiyle “Mesnevi-i Nuriye”, 1920 - 1927 yılları arasında yazılan 13 ayrı ders-ten meydana gelmiştir.

Arabî Mesnevi'yi ilk defa Arapça aslından Türkçeye Bediüzzaman'ın kardeşi Abdülmecid Nursi çevirmiştir. Abdülmecid Efendi'nin tercümesi, akıcı bir tercümedir. Ancak Arapça aslıyla karşılaştırıldığı zaman, asıl metnin üçte ikisinin tercümesi olduğu görülür. Geriye kalan üçte birlik kısımda gerçekten de çok önemli hakikatler yer almaktadır. Öte yandan tercüme edilen kısımda yer yer atlamalar, eksiklikler, az da olsa yanlış tercüme bulunmaktadır. Böyle olunca, *Mesnevi*'nin yeniden gözden geçirilmesi, hatta yeni bir tercümesinin yapılması bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mesnevi-i Arabî-i Nuri, Mesnevi-i Nuriye, Said Nursi, Abdülmecid Nursi, Risale-i Nur

Some Comments on the Translation of “Mesnevi-i Nuriye” Made by Abdülmecid Nursi

Abstract

---

* Prof.Dr., İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, sadieren@hotmail.com
Geliş Tarihi: 26.03.2019
Kabul tarihi: 23.06.2019
ORCID: 0000-0002-2903-4509

Bediüzzaman Said Nursi, by writing the exegesis called the Risale-i Nur has caused many mysteries of the Qur'an to be understood better. He has discovered and recorded many Qur'anic mysteries first in the form of seeds, and then by elaborating them more he wrote "Mesnevi-i Arabî-i Nuri" (The Arabic Mathnawi of the Light). He made a wider explanation of the truths in this Arabic work by writing the collection of Risale-i Nur.

The first translation of this work with the name "Mesnevi-i Nuriye" is made up of thirteen lessons written between the years 1920 and 1927. The first translation of the book into Turkish was made by Bediuzzaman's brother, Abdülmeçid Nursi. His translation is a fluent one. But when compared with its Arabic origin, it contains just the translation of the two-thirds of the original text. The remaining one third of the text contains really important truths. On the other hand there are certain omissions, missing parts and very few wrong translations. Therefore it seems necessary to revize the work, Mesnevi, and even to retranslate it into Turkish.

Keywords: Mesnevi-i Arabî-i Nuri, Mesnevi-i Nuriye, Said Nursi, Abdülmeçid Nursi, Risale-i Nur.

Giriş

Mesnevi, mananın beyitler şeklinde nazmedilmesidir. Bu beyitlerin tümünde aynı kafiye aranmaz, her beyitte kafiye farklı olabilir. Mesnevi denildiğinde ilk hatıra gelen isim Mevlâna Celaleddin Rûmî'dir. Gerçekten de onun *Mesnevi*'si insanlık tarihinde derin izler bırakmış ve zamanın geçmesiyle eskimemiştir.

Mevlâna'nın *Mesnevi*'si hem avam, hem havas, hem Müslim hem de gayr-i müslimlerce okundu, istifade edildi. Ta köy odalarına kadar ders halkaları teşkil edildi, bu kıymettar eserden feyiz alındı. Günümüzde Mesnevi bir Doğu Klasığı olarak Batı Dünyasında en fazla okunan eserlerden biridir.

Bediüzzaman, Arapça olarak yazdığı bu eserine, manzum olmadığı halde Mesnevi ismini vermiştir. Çünkü bu eser de *Mesnevi* gibi geniş kitlelere ulaşacak, nice insanları irşad edecektir.

Bediüzzaman'ın kardeşi olan ve *Mesnevi*'yi ilk defa Arapça aslından Türkçeye çeviren Abdülmecid Nursi, tercümesinin başında şöyle der:

“Risale-i Nur Külliyyatı'ndan ‘El-Mesneviyy-ül Arabî’ ile muanven büyük Üstad’ın cihan-baha pek kıymetdar şu eserini de Allah’ın avn ü inayetiyle Arabîden Türkçeye çevirmeye muvaffak olmakla kendimi bahtiyar addediyorum. Yalnız, aslındaki ulviyet, kuvvet ve cezaleti tercümede muhafaza edemedim. Evet, o cevher-baha hakikatlara zarf olacak ne bir harf ve ne bir lafız bulamadım. Tercüme lisanı da, fikrim gibi nâkis ve kasır olduğundan, o azîm imanî ve cesîm Kur’anî hakikatlere ancak böyle dar ve kısa bir kisveyi tedarik edebildim. Ne hakkın ve ne hakikatın hatırı kalmış. Fabrika-i dimağiyemin bozukluğundan bu kadarını da müellif-i muhterem Bediüzzaman’ın manevî yardımları ile dokuyabildim. Evet, bir tavuk kendi uçuşuyla, şahinin veya kartalın uçuşlarını taklid ve tercüme edemez. Bu, hakikaten aslına uygun ve lâyük bir tercüme değildir. (Pek kısa bir meal, bazan da tayyedilmiş, tercüme edememiş.) Çok yerlerde yalnız mealini aldım. Bazı yerlerde de tayyettim. Ancak aslındaki hakaikı, evlâd-ı vatana gösteren küçük bir âyinedir...”¹

Tercümenin adeta yeni bir telif olduğunu bilen biri olarak, kendisinin bu sözlerine aynen katılmamak mümkün değil.

Kur’an-ı Kerim, Peygamber efendimiz (sav) tarafından insanlara tebliğ edildi, ama Mushaf haline gelmesi Hz. Ebubekir

---

¹ Said Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, çev. Abdülmecid Nursi (İstanbul: Sözler Neşriyat, 1983), 5.

(ra) zamanında oldu. Önceleri Kur'an'da hareke yoktu, başka milletlerin İslam'a girmeleriyle ihtiyaca binaen hareke konuldu. Cüz, hizip şeklinde bölümler zamanla yapıldı, ayet numaraları sonradan konuldu. Bütün bu merhalelerde bazıları tepki vermekle beraber, bu yeniliklerin hayırlı olduğu görüldü.

Orijinal şekli mahfuz olmak üzere, Risale-i Nur külliyyatından istifadeyle yapılacak araştırmaların bizleri yeni ufuklara götüreceğine inanıyorum. Bu araştırmanın bir numunesi olarak Mesnevi-i Nuriye'nin ilk tercümesinin yeniden gözden geçirilmesine bir katkı yapmak istedik. Öncelikle *Mesnevi-i Nuriye*'nin bazı genel özelliklerine dikkat çekmekle başlayalım.

1. Mesnevi-i Nuriye'nin Metodolojik Özellikleri

1.1. Akıl - Kalp İttifakı

Bediüzzaman'ın *Mesnevi*'si, bir akıl-kalp ittifakı çalışmasıdır. Akıl ve kalp, insanı gerçeklere muhatap eder. Felsefeciler daha çok akılla, tasavvuf ehli ise daha çok kalp ile yol alırlar. Bediüzzaman ise, bu ikisinin ittifakı ve birbirine destek olması ile en yüksek gerçeklere muhatap olmaya çalışır.

Sadece akılla gidenler, vehim ve şüphelere maruz kalırlar. Çünkü akıl yıldız böceğine benzer. Yıldız böceği gecenin karanlığında azıcık ışığıyla ne derece etrafı tam olarak görebilir? Ama gündüzün ışığında her şey net olarak görülmektedir. İşte, ilahî vahiy güneşe benzer. Vahiy güneşinin ışığıyla âleme bakanlar, onu gerçekte olduğu şekilde görebilirler.

Mesela, hayat ve ölüm iki muammadır. Mücerret akılla hayatın da ölümün de sırrı çözülemez. Ama hayatı ve ölümü yaratan Allah'ın kelamıyla bunlara bakılırsa mesele kolayca hallolur. Yüce yaratıcı, hayatı yaratmış, ölüm ile bu dünyadan

gönderdiklerine tekrar hayat verecek ve onları ebediyete mazhar kılacaktır.

1.2. Kalp ve Ruhun Sülûku

Bediüzzaman'ın Mesnevi'sinde muazzam bir sülûk çalışması görürüz. Sülûk, yol almak demektir. Nasıl ki, ilkokula başlayan biri on beş yıllık bir eğitimle üniversite mezunu oluyor. Bu zaman zarfında daha önce bilmediği nice şeyleri öğreniyor. Onun gibi, kalp ve ruhun da sülûkları vardır. İnsan, bu sülûkun neticesinde ilim, ihlas, sebat, sadakat, fedakârlık, cömertlik... vâdilerinde yol alır.

İnsanın bu tür seyr u sülûku ömür boyu devam eder. Bunu bir nevi ufka benzetebiliriz. Bir ufku hedef alır, oraya varırız. Ama vardığımızda yeni bir ufuk bizi beklemektedir. Oraya varsak, yeni ufuk ve ufuklar önümüzde olacaktır.

1.3. Metodik Şüphe

Bediüzzaman bu çalışmasında nefsinden gelen şek ve şüphelere, vehim ve tereddütlere cevap arar. Bulduğu cevapları okuyucuyla paylaşır. Özellikle kevnî gerçeklere ulaşmada şüphenin mühim bir yeri vardır. Bilim adamı, daha önceden ulaşılan bilimsel sonuçlardan şüphe ederek yeni sonuçlara varabilir. Keza, kendi ulaştığı sonuçlardan şüphelenerek, onları daha sağlam bir temele oturtabilir.

Dünyayı hareketsiz kabul eden Batlamyus nazariyesinin² bin yıldan fazla insanlar tarafından kabulü gösteriyor ki, “akıllar yanılabilir. Görünen köy, kılavuz isteyebilir.”³

---

² Mübahat Türker, *Felsefeye Giriş* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1985), 53.

³ Ferid Kam, *Dini- Felsefi Sohbetler*, sad. S. Hayri Bolay (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.,1990), 44-45.

Her şeye, hatta en bedihî şeylere bile şüpheyile bakmak nasıl bir aşırılıksa, şüpheyeye hiç yer vermemek de bir başka aşırılıktır. Özellikle, ilmi gerçeklerin ortaya çıkmasında metodik bir şüphenin özel bir önemi vardır. İmam Gazzalî'nin *el-Munkız*'da ortaya koyduğu bu tarz bir şüpheciliktir. Gazzalî'de şüphe, gaye değil, gerçeği bulmak ve yakînî bilgiye ulaşmak için bir vasıta⁴.

Mesnevi'nin baş kısmında geçen "Nefs-i emmaresi de şükûk ve şübehatıyla onu manevî ve ilmî mücahedeye mecbur etti."⁵ cümlesi, Bediüzzaman'ın da benzeri bir hali yaşadığını gösterir. Böyle bir bakış, insanı araştırmaya sevk eder, gerçeğe ulaştırır.

1.4. Şuhûdi Tefsir

Bediüzzaman, bu eserinde sadece ve sadece müşahede ettiklerini yazdığını söyler. Şüphesiz bir şeyi ilmen bilmekle bizzat hissetmek ve yaşamak aynı derecede olamaz. Muzun tatlı olduğunu bilmekle muzun bizzat yemek farklı şeylerdir. Onun gibi, mesela Kur'an'ın bildirdiği "iyilikler Allah'tan, kötülükler ise nefistendir"⁶ hakikatini ilmen bilmekle bizzat bunu zevk etmek ve yaşamak bir değildir.

1.5. Yakîn Mertebeleri

Bediüzzaman'ın *Mesnevi*'sinin en önemli özelliklerinden biri, yakîn mertebelerinde yol aldırmasıdır. Yakîn, tereddütsüz, şüphesiz ilim, demektir. Yakînin iki önemli esası vardır. Bunlardan biri, bir şeyi gerçekte nasılsa öyle bilmek, diğeri de bu inançta asla şüphe etmemektir.

---

⁴ Ebu Hamid Gazali, *el-Munkız mine'd-Dalal* (Beyrut: Müessesetü Kütübi's-Sekafiyeye,1991), 51-52.

⁵ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 7.

⁶ Nisâ, 4/78.

Yakînin “ilmel yakîn, aynel yakîn ve hakka’l-yakîn” olmak üzere başlıca üç mertebesi vardır. Meselâ; uzakta bir duman gördüğümüzde orada ateşin varlığını ilmen biliriz. Zira “ateş olmayan yerden duman çıkmaz.” Bu bilme derecesine ilme’l-yakîn denir. Ateşe yaklaşıp, gözümüzle görürsek, ayne’l-yakîne yükseliriz. Daha da ilerleyerek bütün hislerimizle ateşin yakmasını ve diğer özelliklerini bildiğimizde, hakka’l-yakîne ulaşırız.

Ölüm gerçeğini önce ilmen biliriz. Vefat eden birini gördüğümüzde ayne’l-yakîne varırız. Ölüm meleği bize geldiğinde ise hakka’l-yakîn olarak bu gerçeği tasdik eder, “demek ölüm buymuş” deriz.

Yakîn mertebesine ulaşılması, sabahın ilk aydınlıklarından, öğle vaktindeki muhteşem aydınlığa geçiş şeklinde mütalaa edilebilir. Çünkü delillerin kuvvetinin artması, kalpteki yakîni de arttıracaktır.

Bu genel bakıştan sonra, çalışmamızın asıl konusu olan ilk tercümeyle alakalı değerlendirmelere geçebiliriz.

2. İsim ve Risale Başlıkları Bakımından Bazı Eksiklikler

Mesnevi-i Nuriye’nin ilk tercümesinde isim ve risale (bölüm) başlıkları bakımından şu eksiklikler görülmektedir:

Eserin orijinal adı *الْمَثْنَوِيُّ الْعَرَبِيُّ النَّوْرِيُّ* yani “Nur’un Arabî Mesnevi’si”dir, “Mesnevi-i Nuriye” değil. Bildiğimiz ve sorduğumuz kadarıyla “Nuriye” denilerek müennes yapılması Arapça gramer kaidelerine uygun değildir.

Eserde yer alan risale isimleri genelde eksik yansıtılmıştır. Şöyle ki:

-Tevhid Güneşinden Bazı Lem’alar, LEM’ALAR şeklinde,

- Hız. Peygamberin Marifet Denizinden Bazı Sızıntılar, REŞHALAR şeklinde,
- Kur'an Cennetlerinin Meyvelerinden Bir Meyvenin Çekirdeklerinden Bir Habbe, HABBE şeklinde,
- Kur'an Bahçelerinden Bir Çiçek, ZEHRE şeklinde,
- Kur'an Nurlarından Bir Parıltı, ŞU'LE şeklinde,
- Marifetullah Nurundan Bir Nokta, NOKTA şeklinde verilmiştir.

Değerlendirme: Altı çizili kısımlar tercümede yer almamış. Hâlbuki risale isimleri bunlarla tamam oluyor, yoksa muallakta kalıyor.

Ayrıca Zehre ve Habab'ın Zühre ve Hubab olması gibi bazı risale isimleri yanlış aktarılmış. Çünkü bunların Arapçadaki asılları Zühre ve Hubab şeklindedir.

3. Mesnevi-i Nuriye'de Görülen Bazı Tercüme Eksikleri

Çalışmamızda aslı Arapça olan Mesnevi ile bunun ilk tercümesi maddeler halinde değerlendirilecektir. Risaleler farklı yayınevlerinde farklı sayfa numarasıyla basıldığından bu çalışmada sayfa numarası yerine üst başlıkta risale ismi verilerek değerlendirmeler yapılacaktır. Ayrıca ilk tercümeden yapılan iktibaslar *italik* olarak gösterilecektir.

3.1. Lem'alar Risalesi

Abdülmeccid Efendi, "serbest tercüme" denilebilecek bir tercüme yapmış, metne tam da sadık kalmamıştır. Yer yer ilaveler de yapmıştır. Mesela şu cümle asıl metinde yer almaz:

"Demek daire-i esbab, hükümetin kalem dairesi hükmündedir ki, yukarıdan gelen emirlerin tebligatı o daireden yapılıyor."

3.1.2. Dördüncü Lem'a

“Evet bir saksıdaki toprak, cihazları ve şekilleri ve sair sıfatları muhalif olan herhangi bir nebatın tohumunu yeşillendirmeye kabiliyeti vardır. Binaenaleyh ikinci yola zehab edenlerce o küçük saksı içerisinde sayısız gizli makine ve fabrikaların vücudu lâzımgelir ki, hurafeciler dahi bundan utanıyorlar.”

Değerlendirme: Burada görüldüğü gibi Abdülmecid Efendi, bazen de çok muhtasar gitmiştir. Bu kısmın Arapçası ve tercümesi şöyledir:

فافرض قصعة تراب، ثم افرض دخول كل بذر ونواة فيها على التعاقب، ثم أفرغ القصعة واملأها من صُبْرَة التراب حتى تكيل كل التراب، ترى النتيجة واحدة. على أن المشهود يكفيك؛ إذ تُشاهد في سيرك في الأرض مَنْشِيَّةً أكثر أجزاء التراب لأكثر النباتات، مع أن تشكّل كل واحدٍ واحدٍ من النباتات المزهرة والمثمرة، مخالف لكل واحدٍ واحدٍ منها؛ وكل واحد منها له من الانتظام والاتزان والامتياز طرز خاص وخصوصية تستلزم جهازات مخصوصة، وماكينة خاصة، ومطبعة تخصه، بل تستلزم وجود كل جهازات تشكّل تمام الشجرة والنبات في كل واحد من نواته وبذره، مع بساطة البذور والنواتات وتشابهها. فيلزم على الطبيعة أن تُحضر معنى جهازات تُشكّل كل الأشياء وماكيناتها المعنوية وأسبابها في كل شيء شيء. فهذه سفسطة يتنقّر منها السوفسطائي أيضاً، وخرافة يخجل منها من يُضحكُ الناس بنقل الخرافات.

Şimdi bir saksı miktarı toprak farzet. Sonra da her tohum ve çekirdeğin sırayla bu toprağa girdiğini düşün. Sonra o saksıyı boşalt, başka bir toprakla doldur. Dünyadaki bütün toprakları ölçecek bir şekilde böyle yap. Neticenin aynı olduğunu göreceksin. Aslında müşahede ettiklerin sana yeter. Çünkü yer-yüzünde dolaştığın her yerde toprağın ekser eczasının ekser bitkilere menşe olduğunu görmektesin. Hâlbuki çiçekli ve meyveli her bir bitkinin teşekkülü, diğerlerinden farklıdır. Onlardan her birinin intizam, ölçü ve özellikleri itibarıyla kendine has ve özel bir tarzı vardır. Bu ise, özel cihazlar, has bir makine ve ona mahsus bir matbaa gerektirir. Hatta tohum ve

çekirdeklerin her birinin, bitki ve ağacın tamamını vücuda getirecek cihazların tamamını içinde bulundurması gerekir. Hâlbuki tohumlar ve çekirdekler madde itibarıyla basittir ve birbirine benzemektedir. Bu durumda tabiatın her bir şeyde onu meydana getirecek bütün cihazları, manevi makineleri ve sebeplerini manen hazır bulundurması lâzımdır. Bu ise, sofestainin bile kaçtığı bir safsatadır, uydurma şeyler naklederek insanları güldüren birinin bile utanacağı bir hurafedir.

3.1.3. Sekizinci Lem'a

"Gıda olarak mahlûkata, bilhassa hayvanata taksim edilen rızıklara dikkat lâzımdır ki, bu rızık vakt-i muayyeninde yetişir, vakt-i ihtiyaçta sevk edilir. Ve derece-i ihtiyaç nisbetinde yapılan sevkiyatta büyük bir intizam vardır. İşte, bu umumî rızık hakkında görünen geniş ve muntazam rahmet ve inayetler, ancak her şeyin mürebbsi ve her şeyin müdebbiri ve her şey yed-i teshirinde bulunan bir zâtın hâtem-i hassı olabilir."

Değerlendirme: Burası da hayli muhtasar geçilmiş. Bu kısmın Arapçası ve tercümesi şöyledir:

انظر! إن ما يشاهد من «الرزق» الموزع على المرتزقين على قدر حاجاتهم، بطرز يناسب كل واحدٍ واحدٍ منهم.. وهذا الرزق العام في هذه الرحمة الواسعة المشهودة المتضمنة للتودد والتعريف.. وهذه الرحمة الواسعة في هذه العناية التامة المتضمنة للتلطيف والإكرام.. وهذه العناية المشهودة في هذه الحكمة العامة المتضمنة للقصد والشعور.. وهذه الحكمة المشهودة في هذا الانتظام المشهود.. وهذا الانتظام في ضمن هذه المسخرية المشهودة.. وهذه المسخرية في ضمن هذا التعانق مع التجاوب.. وفي ضمن هذا التساند مع التعاون فيما بين أجزاء الكائنات.. خاتم خاص بمن هو رب كل شيء ومرتبى كل شيء ومدبر كل شيء.. وسكة مخصوصة بمن الشمس والقمر والنجوم مسخراتٌ بأمره: «الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ». (إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ)

Bak! Rızka muhtaç mevcudatın her birine uygun bir tarz ile rızıklarının dağıtıldığı görülüyor.

- Bu umumî rızık, kendini onlara tanıttırmayı ve sevdirmeyi tazammun eden gözle görülen geniş bir rahmet içinde...

- Bu geniş rahmet, taltif ve ikramı tazammun eden tam bir inayet içinde...

- Bu meşhud inayet, kast ve şuuru tazammun eden umumi bir hikmet içinde...

- Bu meşhud hikmet, meşhud bir intizam içinde...

- Bu intizam, meşhud bir musahhariyet içinde...

- Bu musahhariyet kâinatın eczası arasında tecavüb ile görülen bir teanuk ve teavün ile görülen bir tesanüd zımında...

İşte bu hâl, her şeyin Rabbine, her şeyin Mürebbisine, her şeyin Müdebbirine has bir hatem ve öyle bir zâta mahsus bir sikkedir ki:

“Güneş, ay ve yıldızlar Onun emrine musahhardır.”⁷

“Yarattığı her şeyi güzel kılmıştır.”⁸

“Bir şeyin olmasını murat ettiğinde ‘ol’ der ve olur.”⁹

3.1.4. Onikinci Lem’a

“Kezalik mevcudat, vücuduyla "Vâcib-ül Vücut'un vücub-u vücuduna ve ölüm ve zevaliyle, teceddüdü bir teselsül ile yerlerine gelen emsali, Sâni'in ezeli ve ebedi vâhidiyetine şهادet ediyorlar.”

⁷ A'râf, 7/54.

⁸ Secde, 32/7.

⁹ Yasin, 36/82.

Değerlendirme: Bu kısmın Arapçası ve tercümesi şöyledir:

كذلك هذه الموجودات تشهد بوجودها على وجوب وجود الواجب الوجود،
وتشهد بزوالها مع أسبابها ومجيء أمثالها عقبيها على أزليته وسرمديته وواحديته؛

Aynen öyle de, şu mevcudat, vücudlarıyla Vacibü'l-Vücudun vücuduna şehâdet ederler ve sebepleriyle beraber zeval bulup onların yerine emsallerinin gelmesiyle de O'nun ezeliyetine, sermediyetine ve vahidiyetine şahit olurlar.

3.1.5. Ondördüncü Lem'a

"Binaenaleyh bir kasrın ve bir sarayın nukuş ve tezyinatındaki mükemmeliyet, sâni' ve mühendisin yaptıkları o nakışlar üstünde ve tezyinat altında görünen ef'alın mükemmeliyetine delalet eder.

Ef'alın mükemmeliyeti dahi, o Sâniin taktığı isim ve lâkabların mükemmeliyetini gösterir. Esmanın mükemmeliyeti, sıfâtın mükemmeliyetine delalet eder. Sıfâtın mükemmeliyeti, şuunatın mükemmeliyetini tasrih eder. Şuunatın mükemmeliyeti dahi o nakkaşın mükemmeliyet-i zâtına delalet eder.

Kezalik kâinatta görünen âsârın kemali, hadsî bir müşahede ile ef'alın mükemmeliyetine, ef'alın kemali de fâilin kemal-i esmasına, esmanın kemali sıfâtın kemaline, sıfâtın kemali şuunat-ı zâtîyenin kemaline, şuunatın kemali Zât-ı Zülcelal'in kemaline delalet eder."

Değerlendirme: Burası çok kısa geçilmiş, nice ince manalar yok olmuş. Bu kısmın Arapçası ve tercümesi şöyledir:

فكما أن مُكْمَلِيَّةَ نِقُوشِ تَرْيِينَاتِ قَصْرِ بِلَا قِصُورٍ، تُظْهَرُ لَكَ مَكْمَلِيَّةَ أَعْمَالِ
الصَّانِعِ المِهْنَدِسِ المَسْتَنْتَرَةِ تِلْكَ الأَفْعَالُ تَحْتِ النِّقُوشِ، وَالمَتَحَرِّكَةِ تَحْتِ التَّرْيِينَاتِ..
وَمَكْمَلِيَّةَ تِلْكَ الأَفْعَالِ تَصْرِّحُ لَكَ بِمَكْمَلِيَّةِ أَسْمَاءِ ذَلِكَ الفَاعِلِ، أَي هُوَ صَانِعِ مَاهِرٍ،
وَمِهْنَدِسٌ عَلِيمٌ، وَنِقَاشٌ حَكِيمٌ، وَهَكَذَا.. وَمَكْمَلِيَّةِ أَسْمَائِهِ تُفْصِحُ لَكَ عَنِ مَكْمَلِيَّةِ صِفَاتِ
المَسْمِيِّ، أَي لَهُ عِلْمٌ وَحِكْمَةٌ وَصِنْعَةٌ وَهَنْدَسَةٌ.. وَمَكْمَلِيَّةِ صِفَاتِهِ تَشْهَدُ عَلَى مَكْمَلِيَّةِ
شُؤُونِ ذَاتِهِ، أَي لَهُ قَابِلِيَّةٌ فَائِقَةٌ وَاسْتِعْدَادٌ جَيِّدٌ.. وَمَكْمَلِيَّةِ الشُّؤُونِ تَكْشِفُ عَنِ وَجْهِ

مكملية ذاتِ ذلكِ النقاشِ بوجهِ يليقِ بهِ ويناسبِ مقامه.. كذلكِ إن مكمليةِ هذهِ الآثارِ المشهودةِ في هذهِ الكائناتِ بلاِ قصورٍ ولاِ فطورٍ، تشهدُ بالمشاهدةِ الحدسيةِ على مكمليةِ أفعالٍ مستترةٍ خلفها.. ومكمليةِ هذهِ الأفعالِ التي هي كالمشهودةِ، تشهدُ بالبداهةِ على كمالِ أسماءِ ذلكِ الفاعلِ.. وكمالِ تلكِ الأسماءِ، يشهدُ بالضرورةِ على كمالِ الصفاتِ؛ إذ الأسماءُ ناشئةٌ من نسبِ الصفاتِ.. وكمالِ الصفاتِ يكشفُ باليقينِ عن كمالِ الشؤونِ الذاتيةِ التي هي مبادئِ الصفاتِ القدسيةِ.. وكمالِ الشؤونِ يشهدُ بحقِ اليقينِ على كمالِ الذاتِ بما يليقُ بجنابهِ سبحانه. بل مجموعُ ما في الكائناتِ من الكمالِ والجمالِ إنما هو ظلٌ ضعيفٌ مفاضٌ بالنسبةِ إلى كماله عرَّ كماله، وإلى جماله جلَّ جماله.

Nasıl ki kusursuz bir sarayın tezyinatındaki nakışların mükemmelliği, sarayın ustası ve mühendisi olan zâtın o nakışlar altında saklanan ve o tezyinat altında hareket eden fiillerindeki mükemmelliği gösterir.

Bu fiillerin mükemmelliği, bu failin isimlerinin mükemmelliğini sana tasrih eder. Yani, “o fail zât mahir bir san’atkârdır, bilge bir mühendistir, hikmetli bir nakkaştır...” Ve hakeza...

İsimlerinin mükemmelliği, müsemmanın sıfatlarının mükemmelliğini bildirir. Yani “o zât ilim ve hikmet sahibidir, san’at ve hendese erbabıdır.”

Onun sıfatlarının mükemmelliği, zâtının şuûnatının mükemmelliğine şehâdet eder. Yani, “o zâtın üstün bir kâbiliyeti ve iyi bir istidadı vardır.”

Şuûnatının mükemmelliği, kendisine layık ve makamına uygun bir şekilde bu nakkaş zâtın mükemmelliğini ortaya koyar.

Aynen öyle de, şu kâinatta görülen kusursuz, gediksiz şu eserlerin mükemmelliği, -hadsî bir müşahede ile- bu eserlerin arkasında saklı fiillerin mükemmelliğine şehâdet eder.

Görünür gibi olan bu fiillerin mükemmelliği bilbedahe bu fâilin isimlerinin kemâline şahitlik eder.

Bu isimlerin kemâli bizzarure sıfatların kemâline şahit olur. Çünkü isimler, sıfatların nisbetlerinden meydana gelmektedir.

Sıfatların kemâli, yakînî bir şekilde kudsî sıfatların esası olan zâtî şuûnatın kemâlini izhar eder.

Şuûnatın kemâli hakka'l-yakîn olarak şanına yaraşır bir şekilde zâtın kemâline şahit olur. Hatta kâinatta ne kadar kemâl ve cemâl varsa, Onun kemâline ve cemâline nisbetle, feyz olarak verilmiş zayıf bir gölgedir.

عَزَّ كَمَالُهُ وَ جَلَّ جَمَالُهُ : Onun kemâli azîzdir ve cemâli haşmetlidir.

3.2. Reşhalar Risalesi

3.2.1. Tenbih'in Sonu

Reşhalar'daki *Tenbih*'in sonunda yer alan şu Arapça ibare tercüme edilmemiştir:

فندكر من بحر معرفته رشحات "İşte, O'nun marifet denizinden bazı reşhaları zikrediyoruz:"

Değerlendirme: Bu türden hayli atlamalar var. Bunlar irtibat kurmayı zorlaştırıyor. Mesela buradaki Arapça cümlenin tercümede yer alması, risalenin ismini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

3.2.2. Birinci Reşha

"(Hz. Peygamber) öyle bir zâttır ki, azamet-i maneviyesinden dolayı sath-ı arz, o zâtın Mescid-i Aksa'sıdır."

Değerlendirme: Buradaki "Aksa" kelimesi orijinalinde yok, zaten "Aksa" denilmesinin bir manası da yok. Bu bilinmediğinden Risale mütalaalarında buradaki "Aksa" için nice tekellüflü teviller yapılmaktadır.

3.2.3. Sekizinci Reşha

“Acaba bu zamanın yüzlerce feylesofları, o zamanda o vahşet-âbâd cezireye gidip, pek uzun zamanlarda o vahşileri ıslah için çalışsalar, o zât-ı mürşidin bir senede muvaffak olduğu kadar, onlar elli senede muvaffak olabilirler mi?”

Değerlendirme: Bu kısmın Arapçası ve tercümesi şöyledir:

فليأخذوا مائة من فلاسفتهم وليذهبوا إليها وليعملوا مائة سنة هل يتيسر لهم أن يفعلوا بالنسبة إلى هذا الزمان جزءاً من مائة جزءٍ مما فعل سيدنا في سنةٍ بالنسبة إلى ذلك الزمان!؟

Filozoflarından yüz tane alsınlar, oraya gitsinler, yüz yıl çalışsınlar. Acaba seyyidimiz olan O zâtın o zamana nisbeten bir senede yaptığının yüzde birini, bu zamanda yüz senede yapabilirler mi?

3.2.4. Dokuzuncu Reşha

“Evet, hak hileye muhtaç değil, hakkı söylemekte hile ve iğfal ihtimali yoktur. Hakikatı gören bir nazar halkı iğfal etmez, hilaf-ı hakikat söylemez, hayal ile hakikatı temyiz eder; aralarında iltibas olamaz.”

Değerlendirme: Orijinal metinde iki vurgu var: Aldanmaz ve aldatmaz! Tercümede bunu net göremiyoruz. Doğrusu şöyle olacak:

Evet, hak başkalarını aldatmaya tenezzül etmez, hakikat nazarı ise aldanmaktan yücedir.

Evet, O'nun hak mesleği tedlisten müstağnidir. O'nun hakikat-bîn nazarı, kendisine hayalin hakikat sûretinde görülmesinden münezzehtir.

3.2.5. Onbirinci Reşha

“Feya acaba! Ekser nâs neden böyle hak şeylerden göz yumuyorlar, hakikatlerden kulak tıkıyorlar?”

Değerlendirme: Çok kısa geçilmiş. Doğrusu şöyledir:

Ondan gaflette olanlar ne kadar acınacak haldedir! Onun yolundan sapanlar ne büyük bir hüsrandır! Ekser insanlar ne hayret verici bir eblehlik içindedir! Nasıl da bu hakkı görmezden geldiler, bu hakikat karşısında sağır kesildiler! Böyle biri için ruhlar feda edilse, dünya ve içindekiler terk edilip kendisine koşulsa yeri iken, O'nun acîb işlerine ihtimam göstermiyorlar!

3.2.6. Onikinci Reşha

"Bu hakîkatı gözün ile gördükten sonra, rububiyet ve ubudiyet dairelerinin reisleri arasında en büyük bir münasebetin bulunmamasına aklınca imkân var mıdır?"

Değerlendirme: "Rububiyet ve ubudiyet dairelerinin reisleri" ifadesi yanlış anlaşılma müsait. Doğrusu şöyledir:

Gözün bu hakîkati müşahede ettiğinde, ubudiyet dairesinin reisiyle, rububiyet dairesinin sahibi arasındaki en büyük bir münasebeti, aklının inkâr etmesi hiç mümkün müdür?

3.3. Lâsiyyemalar Risalesi

a. *"Binaenaleyh her şeyin suret-i maddiyesinde kudret-i Rabbanî ustadır, kader mühendistir."*

Değerlendirme: Kaderi mühendis yapmanın hatalı olduğu gayet açıktır. Doğrusu şöyledir:

"Sanki birinci sûrette kudret, usta; kader, hendese gibidir."

b. *"Arkadaş! Ulûhiyet, risalet, âhiret, kâinat arasında hakîkatta telazum vardır. Yani, bunlardan birisinin vücud ve sübutu, ötekisinin de vücud ve sübutunu istilzam eder. Birisine iman, ötekisine de imanı îcabettirir."*

Değerlendirme: Orijinalinde nazara verilen iman-ı billah ile peygambere iman; kâinatın tasdikıyla ahirete iman. Yani

Allah varsa peygamber gönderecektir. Bu âlem varsa ahiret de olacaktır.

c. *“Arkadaş! Bu sıfatları haiz, bu vazifeleri en mükemmel görebilecek Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'dan başka âlemde bir şahıs yoktur. En câmi', en kâmil, en fâzıl o zâttır. Tam tamına teşhir, tebliğ, tarif, tavsif, izhar, ilân eden o zâttır.”*

Değerlendirme: Orijinal metinde diğer rusule atıf var. İlgili kısmın tercümesi şöyledir:

O, bu hakikatleri izhar eden, tebliğ eden, tarif eden, teşhir eden, dellallık yapan, abid olan, i'lan eden, irşad eden, şahit olan, şahit tutan, şahit olunan, sevilen, seven, yol gösteren, hidayet üzere olan ve hidayete vesile olan rasullerin sultanıdır.

d. *“Zira va'din hilafını yapmak, cehlin veya aczin alâmetidir. Bu ise Kadîr-i Mutlak, Hakîm-i Mutlak olan zâta muhaldir.”*

Doğrusu şöyledir: Çünkü hulfu'l-vaad ya cehlin, ya da aczin neticesidir! Öyleyse Alîm-i mutlak ve Kadîr-i mutlak hakkında hulfu'l vaad muhâldir.

Değerlendirme: Asıl metinde cehle mukabil Alîm-i mutlak, acze mukabil ise Kadîr-i mutlak getirilmişken, ilk tercümede hem tertip atlanarak önce Kadîr-i mutlak ismi yer almış, Alîm-i mutlak yerine ise Hakîm-i mutlak ismi kullanılmıştır.

3.4. Katre Risalesi

a. İlk tercümede 55 lisan net değil, hâlbuki asıl metinde gayet net olarak 55 lisan görülüyor. Ayrıca çok atlamalar var. Mesela nazar ile ilgili şu kısım tercüme edilmemiş:

Tenbih

Bil ki: Şu âlî matlaba getirilen bürhanlar, merkezi çevreleyen daire gibidir. O dairenin çevresindeki her bir nokta, kendine has rengiyle merkeze bakan bir menfeze benzer. Noktalar arasında hususî fertlerin zaafını ortadan kaldıran bir tesanüd vardır. Bürhanların tamamından İslâm nuruna, sonra nübüvvet tavrına teslime, sonra da matlubun kayyumu olan iman nuruna vardırان sadık bir hads meydana gelir.

Bürhanlar, ancak ve ancak şu hadsin tereşşuhuna birer menbadır. O bürhanlardan bazısının zaafı, tesanüt sırrıyla zeval bulur. Zeval bulmadığı farzolunsa bile o ferd yine de bürhanın bir cüz'ü olmaktan ve itibar edilmekten düşmez, ancak müstakillikten ve bürhan olmaktan düşer.

O ferдин bürhan olmaktan ibtali farz edilse bile, o dairenin tamamı iptal edilmez, olsa olsa daire küçülür.

O dairenin ibtali farz edilse bile, o hads-i sadık zeval bulmaz. Zeval bulduğu farzolunsa yine bir beis yoktur. Çünkü İslâm nuru kaimdir.

Üstelik nübüvvetin tavrına teslim, sarsılmaz bir hâdedir. Ayrıca, mevhub olan iman nuru sapasağlam ayaktadır.

O hâlde zihnin cüz'iyeti sebebiyle, bürhanların tamamına terettüp eden matlubu aynı kuvvet ve açıklıkta her bir bürhandan ayrı ayrı beklemek, nefsin bir hastalığıdır. Bu beklenti o nefsin hastalığını daha da artırır, ona red ve inkâr melekesi telkininde bulunur.

Allah'ım, böyle bir hâlden bizi muhafaza eyle!

Hâlbuki bir bürhanla önce matluba bakılır, sonra mecmuun hülasası onunla teşerrüp edilir, böylece onunla ilgili vehimler ortadan kalkar.

Bil ki: Bürhanların bir kısmı su gibidir, bir kısmı hava gibidir, bir kısmı da ziya gibidir. O bürhanlara lütufla, yumuşaklık içinde, geniş bir nazarla yönelmek gerekir. Yoksa hırsla, derinlemesine ve taharri parmaklarıyla yoklayarak müteveccih olursa akar, zeval bulur ve gizlenir.

Sonra bil ki: Dalları, budakları ve meyveleri olan bir ağacın hayatına, tadına ve kuvvet derecesine nazar etmek iki şekilde olur:

Birisi, asıl ve kök tarafından bakmak. Bu nazar kolay, basit, istikametli ve sağlamdır.

İkincisi ise meyveler ve dallar tarafından bakmak. Birinci nazar olmaksızın sadece bu taraftan bakmak, sakîm bir bakıştır, dalâletlere yol açar.

Bunun gibi, İslâm ağacının kökleri semada, dalları ise kesretin âfâkında intişar etmiştir. O İslâm ağacını tanımak için iki bakış ve dairesine girmek için iki yol vardır:

Birinci nazar: Kök canibinden bakmaktır.

Bu bakışa muvaffak olan kişi köke baktığında, sâfi menbaı vahy-i mahz olan büyük bir havuz görür. Havuz, kendisine âfâkî ve enfüsî ayetlerin varidatıyla gittikçe büyümektedir. Meyvelerin hayatlanması ve gıdalanması, bu ayetlerin kendisinde imtizaç ettiği havuzdandır. Öyle ki bir tek meyvenin hayatını isbat etmek, diğer kardeşlerinin isbatına kâfidir. Hatta bir meyvenin hayatını isbat, aynı şekilde ağacının hayatına da delâlet eder. Meyvenin hayatını isbat etmek, sadece o meyvenin ağaçla ittisalini görmekle hâsıl olacak kadar kolay ve sür'atlidir. Onda hayat olduğunun ibtali ve zevali ise, zordur ve uzun zaman alır.

O meyvenin ağaca bağlılığı devam ettiği sürece böyle bir şey mümkün olmaz ve o ağacı kökten söküp atmadıkça o meyveye hayat veren menbaı kurutmaya kimsenin gücü yetmez.

Bu nazar, -velev kuru ve cansız bir meyveye rastlasa bile-, onun dıştan oraya geldiğine hükmeder, ölümünü haricî sebeplere havale eder.

İşte bu nazar, imanî ve İslâmîdir, istikametli ve kolay olup nübüvvet tavrına boyun eğmiştir.

Allah'ım, bize bu nazarı lutfet ve onun üzerinde sabit kıl.

İkinci nazar: Sakîm bir bakış olup her türlü dalâletin menşei ve her çeşit ızdırapların madenidir. Bu, tenkitçi bir bakışla meyveler canibinden bakmaktır. Bu bakışta ağaçla meyveler arasındaki bağın olmaması sebebiyle, her bir meyvenin canlılığını ve tadını isbat etmeye ihtiyaç vardır. Hâlbuki bir tek meyvenin hayatının ve kendisine gıda maddelerinin ulaştığının isbatı bile çok zor olup, aslın tamamının ihtiyaç duyduğu şeye muhtaç olur.

Öte yandan bu meyvenin zevali ve butlanı en edna bir şeyle meydana gelecek şekilde sür'atlidir. Kişi bu bakışla meyveler arasında ölü ve kuru birine rast gelse, bunu ağacın kökünün ölümüne havale eder.

Allah böyle bir bakıştan bizi korusun!

Lâkin bu bakış birinci bakışa tabi olduğunda güzeldir, nefsin itminanına sebep olur.

b. "Dördüncü Hastalık: "Sû-i zan" dır.

"Evet, insan hüsn-ü zanna memurdur. İnsan, herkesi kendisinden üstün bilmelidir. Kendisinde bulunan sû-i ahlâkı, sû-i zan saikasıyla başkalarına teşmil etmesin. Ve başkaların bazı harekâtını, hikmetini bilmediğinden, takbih etmesin.

Binaenaleyh eslaf-ı izamın hikmetini bilmediğimiz bazı hallerini beğenmemek, sû-i zandır. Sû-i zan ise, maddî ve manevî içtimaiyatı zedeler.”

Doğrusu şöyledir:

Keza hastalıklarından biri de sû-i zandır. “Aç kimse, herkesi aç tevehhüm eder” hükmüyle sendeki hastalık ve riya sebebiyle o eslaf-ı izama su-i zanda bulundun. Ama gördün ki gözünü yummakla ancak kendine gece yapmışsın.

Değerlendirme: Tercümede “*İnsan, herkesi kendisinden üstün bilmelidir*” gibi sıkıntılı ifadeler de var. Ayrıca görüldüğü üzere metinle pek alakası yok.

c. “*Dördüncü Hakikat: Ey nefis! Kâinatın uzak çöllere gidip Sâni’in isbatına deliller toplamaya ihtiyaç yoktur. Bir kulübecik hükmünde bulunan içerisinde oturduğun cisim kafesine bak!*”

Değerlendirme: Asıl metinde bu ibareler yok.

3.5. Katre'nin Zeyli

a. *Remz* kısmında şu ifade yer alıyor: “*Yalnız musallînin Kâ'be'ye olan şu hayalî nazarı, kasdî değil tebeî bir şuurdan ibaret bulunmalıdır.*”

Değerlendirme: Devamında şu önemli kısım tercümede yok:

Vaktin evvelinde müttakilerin o büyük cemaati toplanır. Beş vakit namaz, söz ve hareketlerde ittifak hâlinde olduğu için, farklı yerlerde farklı namazların kılınması, namaz kılınan bu hayalî zevkini ihlal etmez.

Ka'beyi nazara alan musalli, bakarken ne Ka'be'yi kendine çeksin, ne de kendi oraya gitsin. Kendisi, kendi mahallinde, Ka'be de kendi yerinde kalsın, ta ki aradaki saflar,

ortaya çıksın. Böyle bir bakış için, tebeî bir şuur kâfidir, kasden meşgul olmasın.

Kim bilir, hiç bir şeyi ihmal etmeyen kader, bu mübarek-muntazam safların şekillerini, âlemdeki her şeyi daima muhafaza şe'ninden olan misal âleminin sahifeleri üzerinde satırlar hâlinde yazmaktadır.

b. *"Arkadaş! Küfür yolunda yürümek, buzlar üzerinde yürümekten daha zahmetli ve daha tehlikelidir. İman yolu ise, suda, havada, ziyada yürümek ve yüzmek gibi pek kolay ve zahmetsizdir."*

Değerlendirme: Asıl metinde durum daha net ve vurguludur:

Bil ki: Kasden ve bizzât ona yönelen biri için küfür yolunda gitmek, -mukabil taraftan gelen bir kuvve-i dafia ile beraber- buz içinde, toprak altında, hatta demir içinde gitmek gibi müşkildir, zordur. Ancak bu zorluk, tebeî nazarın altında gizlenir, farkedilmez.

İman yolunda gitmek ise, -tevfike mazhar biri için- mukabil taraftan gelen bir kuvve-i cazibe ile beraber su içinde, hatta hava ve ziya içinde yürümek gibi sühûletlidir, kolaydır.

c. *"Deve kuşu gibi, tam manasıyla ne kuş olur ve ne de deve olur. Ortada kalarak her iki tarafın zahmetinden kurtulur."*

Doğrusu: Bu hâliyle o, kendisine "uç" denildiğinde "ben deveyim", "yük taşı" denildiğinde ise "ben kuşum" diye cevap veren devede kuşuna benzer. İşte bu şeytanî desise, mutlak kâfire ve hâlis mü'mine nisbetle, kâfiri ve fasıkı dünya hayatında zahiren daha mes'ud kılmıştır.

3.6. Hubab Risalesi

a. *“İ’lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hak, insanı pek acib bir terkipte halketmiştir. Kesret içinde vahdeti, terkipte içinde besateti, cemaat içinde ferdiyeti vardır. İhtiva ettiği âza, havass ve letaifin her birisi için müstakil lezzetler, elemeler olduğu gibi; aralarında görülen sür’at-i teavün ve imdaddan anlaşıldığı üzere, her birisi arkadaşlarının lezzet, elem ve teessüratından da hisse alıyorlar. Bu hilkat sayesinde, insan eğer ubudiyet yoluna giderse; bütün lezzet, nimet, kemalât nevilerinin bir kısımlarına mazhar olmaya şâyandır. Ve keza eğer enaniyet yolunu takip ederse, çeşit çeşit elem ve azablara da mahal olmaya müstehaktır.”*

Değerlendirme: Son kısım eksik. Devamı şöyle:

Nitekim diş ağrısının eleme, kulak ağrısının eleminden farklı olduğu gibi, gözün aldığı lezzet, dilin aldığı lezzetten farklıdır. Dokunmak, hayal, akıl, kalb ve diğerleri de böyledir.

b. *“İ’lem Eyyühel-Aziz! Kâfirlerin medeniyeti ile mü’minlerin medeniyeti arasındaki fark:”*

Değerlendirme: Devamında şu kısım atlanmıştır:

Eğer istersen hayalinle Nurşin karyesindeki Seyda’nın (kuddise sirruh) meclisine git. Onun kudsî sohbetiyle ortaya çıkan İslâm medeniyetine bak. Orada fukara elbisesi içinde melikler, insan elbiseleri içinde melekler göreceksin.

Sonra Paris’e git ve en büyüklerin localarına gir. Orada insan kıyafetinde akrepler, adam sûretinde ifritler göreceksin.

c. *“Beşincisi: Büyük bir sefîne ile gayet küçük bir sefîneyi sevk ve tahrik hususunda fark yoktur. -Kaptan; ister bir çocuk olsun, ister büyük olsun- çünkü intizam vardır.”*

Doğrusu: Hem mesela intizam sırrıyla, küçük bir çocuk elindeki oyuncak gemiyi kolayca hareket ettirmesi veya saatini

çalıştırması misali, en büyük bir gemiyi de idare edebilir ve hareket ettirebilir.

d. "İ'lem Eyyühe's-Said! Nedir bu gurur ve nedir bu gaflet? Nedir bu haşmet, nedir bu istiğna, nedir bu azamet? Elindeki ihtiyar bir kıl kadardır ve iktidarın bir zerre kadardır. Ve hayatın söndü, ancak bir şu'le kaldı. Ömrün geçti, şuurun söndü, bir lem'a kaldı. Şöhretin gitti, ancak bir an kaldı..."

Zamanın geçti kabirden başka mekânın var mı? Bîçare! Aczine ve fakrına bir had var mı? Emellerin nihayetsizdir, ecelin yakındır. Evet, böyle acz ve fakrınla iktidar ve ihtiyardan hâlî bir insanın ne olacak hali? Hazain-i rahmet sahibi Hâlık-ı Rahman-ür Rahîm'e, böyle bir acz ile itimad etmek lâzımdır. Odur herkese nokta-i istinad. Odur her zaîfe cihet-i istimdad..."

Değerlendirme: Bu kısım gayet akıcı. Ama asla sadık değil! Doğrusu şöyledir:

Bil ey şaki Said!

Nedir bu gurur, nedir bu gaflet, nedir bu istiğna! Görmüyor musun, ihtiyarın ancak bir kıl kadardır. İktidarın bir zerre gibidir. Hayattan nasibin ancak çabuk sönecek bir şu'ledir. Ömrün hemen bitecek bir dakikadır. Şuurun, zail bir lem'adır. Zamanın akıp giden bir ândır. Mekânın ancak bir kabir kadardır.

Öte yandan aczin hadsiz, ihtiyaçların nihayetsizdir. Fakrın sonsuz, emellerin hudutsuzdur ve hakeza... Bu derece aciz, bu derece muhtaç olan biri, kendi eline dayanıp nefesine mi itimat eder, yoksa Rahman-ı Rahîme tevekkül mü eder?

Evet, O öyle bir rahmet sahibidir ki:

- O'nun rahmet hazinelerinden ve nimet sandıklarından bir kısmı şu nurlarla dolu güneşler, şu meyvelerle dolu ağaçlardır.

- Onun feyz havuzunun oluklarından ve rahmet selinin yataklarından bir kısmı, su ve ziyadır.

3.7. Zeyl-ül Hubab

a. *“Öyle bir Allah’a hamd, medh ü senalar ederiz ki, şu âlem-i kebir onun icadıdır. Ve insan denilen şu küçük âlem de onun ibdaıdır.”*

Değerlendirme: İcad ve ibda’ın yerleri değişecek:

O öyle bir Hallâk’tır ki:

- Şu büyük âlem O’nun ibdaı, bu küçük âlem, yani insan ise icadıdır.

b. *“Gözleri küsuf tutmuş bazı adamlar, gözleri önünde vukua gelen gayr-ı mahdud hususî haşr ü neşirleri kör gözleriyle gördükleri halde, kıyamet-i kübrayı ve haşr-i umumiyeyi nasıl istiğrab ediyorlar? Acaba çiçek açıp, semere veren ağaçlarda her sene icad edilen meyvelerin haşr ü neşirlerini gördükten sonra haşr-i umumîyi istib’ad eden sıkılmaz mı? Eğer onlar şuhudî bir yakîn ile haşr-i umumîyi görmek isterlerse, -akıllarını da beraber bulundurmamak şartıyla- yaz mevsiminde küre-i arz bahçesine girsinler. Acaba ağaç dallarından sallanan o tatlı, ballı, nazif, latif kudret mu’cizeleri o mahlûkat-ı latife, evvelkisinin yani ölüp giden semeratin aynı veya misli değil midir?*

Eğer insanlarda olduğu gibi o meyvelerde de vahdet-i ruhiye olmuş olsa idi, geçmiş ve gelen yeni meyveler birbirinin aynı olmaz mıydı? Fakat ruhları olmadığı için aralarında ayniyete yakın öyle bir misliyet vardır ki, ne aynıdır ve ne de gayr keyfiyeti gösterir. Acaba semerattaki bu vaziyeti gören haşri istib’ad edebilir mi?

Ve keza manevî asansörler ile lâzım olan erzak ve gıdalarını ağacın yüksek dallarına çıkartmakla, tebessümleriyle

arz-ı dâidar eden dut ve kayısı gibi meyveleri kuru ve camid bir ağaçtan ihraç ve icad etmekle o kuru ağacı acib bir vaziyete ve hayatdar antika bir şekle koyan kudret-i ezeliyeye haşr-i umumî ağır gelir mi? Hâşâ! Bu latif, nazik masnuatı o kuru ağaçlardan ihraç eden kudrete hiç bir şey ağır gelmez. Bu bedihî bir mes'eledir. Fakat gözleri kör olanlar göremiyorlar."

Değerlendirme: Meal olarak problem görülüyor, ama ayrıntılarda hayli farklılıklar var!

Bil ki: Ey haşr-i azamı istiğrab eden ve akıldan uzak gören kişi! Gözün önündeki sayılamayacak kadar hususî haşir, neşir ve kıyamet nev'ilerine bakmıyor musun?

Her meyveli ve çiçekli ağaca varıncaya kadar her senedeki hadsiz kıyametleri görüp dururken, kıyamet-i kübrayı nasıl istib'ad edersin? Eğer şuhûdî bir yakîn istersen, aklınla beraber bahar sonunda ve yazda, mesela dut veya kayısı ağacının altına git. Bu tatlı, hayattar meyvelerin; o taze, latif, nazif mahlûkların nasıl haşr u neşredildiğine bak! Sanki onlar geçen sene ölmüş olan meyvelerin aynısıdır! Senin yüzüne gülen o her tarafa serpilmiş, neşrolunmuş meyveler, evvelki ölmüş meyvelerin kardeşleri ve sanki kendileri olan emsalleridir. Şayet insan gibi onlarda da ruhî birlik olsaydı, benzerleri değil kendileri olacaklardı.

Sonra ağaç hakkında tefekkür et ki, kuruluğu, cansızlığı, hakirliği, küçüklüğü, ayrıca damarlarının incecik oluşu, çiçeklere ve meyvelere erzak ulaştıran yolların karmakarışıklığıyla beraber, o ağaç başlı başına acîb bir âlem oluyor ve müdakkik kimseye *وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ* "Kabirlerin içindekiler dışına çıkarıldığında" manasının timsalini tasvir ediyor!

Elhak, kuru ağaçtan şu latif masnuatı neşreden bir kuvvete, imkân dairesindeki hiç bir şey zor gelmez. Âmenna!

c. “Evet mükellefîn arasında bulunan ümmiler ancak bir sureyi okuyabilirler.”

Değerlendirme: Asıl metin daha mufassal:

Çünkü mükellefler arasında ümmî veya kıt anlayışlı ve ancak kısa bir sûreyi okuyabilecek kimseler vardır.

d. “İnsan, yaşayış vaziyetince, bir dağdan kopup sel içine düşen veya yüksek bir apartmandan düşüp yuvarlanan bir şahıs gibidir.

Evet hayat apartmanı yıkılıyor. Ömür tayyaresi şimşek gibi geçiyor. Zaman da sel dolaplarını sür’atle çalıştırıyor. Arz sefinesi de, sür’atle giderken تَمْرٌ مَرَّ السَّحَابِ âyetini okuyor. Sefine-i arz sür’atle yürürken, dünyanın gayr-ı meşru lezzetlerine uzatılan ellere zehirli dikenlerin batacağı düşünülsün. Binaenaleyh o zehirli dünya oklarına bakıp el uzatma. Firakın elemi, telaki lezzetinden ağırdır.

Ey nefs-i emmarem! Sana tabi değilim. Sen istediğin şeye ibadet et ve istediğin şeyin peşine düş; ben ancak ve ancak beni yaratıp, şems ve kamer ve arzı bana müsahhar eden Fâtır-ı Hakîm-i Zülcelal’e abd olurum.

Ve keza kader muhitinde uçan tayyare-i ömre veya hayat dağları arasında açılan uhud ve tünellerinden şimşekvari geçen zamanın şimendiferine bindirerek, ebed-ül âbâd memleketinin iskelesi hükmünde olan kabir tünelinin kapısına sevkeden Hâlık-ı Rahman-ür Rahîm’den meded istiyorum.

Ve keza hiç bir şeyi dualarıma, istigaselerime ve niyazlarıma hedef ittihaz etmem. Ancak küre-i arzı harekete getiren felek çarklarını durdurmağa ve şems ve kamerin birleştirilmesiyle zamanın hareketini teskin ettirmeğe ve vücudun şahikalarından yuvarlanıp gelen şu dünyayı sâkin kılmağa kadir olan kudreti nihayetsiz Rabb-i Zülcelal’e

dualarımı, niyazlarımı arz ve takdim ediyorum. Çünkü her şeyle alâkadar âmâl ve makasıdım vardır.

Ve keza kalbime vaki' olan en ince, en gizli hatıraları işittiği ve kalbimin müyül ve emellerini tatmin ettiği gibi; akıl ve hayalimin de temenni ettikleri saadet-i ebediyeyi vermeğe kadir olan Zât-ı Akdes'ten maada kimseye ibadet etmiyorum. Evet, dünyayı âhirete kalbetmekle kıyameti koparan kudret muktedirdir, âciz değildir. Bir zerre o kudretin nazarında gizlenemez. Şems, büyüklüğüne güvenerek o kudretin elinden kurtulamaz. Evet, onun marifetiyle elemeler lezzetlere inkılab eder. Evet, Onun marifeti olmazsa, ulûm evhama tahavvül eder. Hikmetler illet ve belalara tebeddül eder. Vücut ademe inkılab eder. Hayat ölüme ve nurlar zulmetlere ve lezaiz günahlara tahavvül eder. Evet, Onun marifeti olmazsa, insanın ahbabı ve mal ve mülkü insana a'da ve düşman olurlar. Beka bela olur, kemal heba olur, ömür heva olur. Hayat azab olur, akıl ikab olur. Âmâl, âlâma inkılab eder.

Evet, Allah'a abd ve hizmetkâr olana her şey hizmetkâr olur. Bu da, her şey Allah'ın mülk ve malı olduğuna iman ve iz'an ile olur.

Evet, kudret, insanı çok dairelerle alâkadar bir vaziyette yaratmıştır. En küçük ve en hakir bir dairede, insanın eli yetişebilecek kadar insana bir ihtiyar, bir iktidar vermiştir. Ferşten arşa, ezelden ebede kadar en geniş dairelerde insanın vazifesi, yalnız duadır.

Evet, قُلْ مَا يَعْبُوْءُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ, âyet-i kerimesi, bu hakikati tenvir ve isbata kâfidir. Öyle ise, çocuğun eli yetişemediği bir şeyi peder ve vâlidesinden istediği gibi; abd de, acz ve fakryla Rabbına iltica eder ve Hâlıkından ister."

Değerlendirme: Bu kısım gayet akıcı, ama asıl metne sadık değil. Dikkatle okunduğunda ince farklar olduğu görülecektir. Şöyle ki :

Ey dünya ile mutmain olan, onunla sükûnet bulan! Bil ki:

Dünyadaki hâlin şuna benzer:

Biri var, bir saraydan aşağı düşüyor. O saray bir selde yuvarlanıyor. Bu sel, dağın zirvelerinden aşağı dökülüyor. Dağ ise bir deprem ile arzın derinliklerine doğru yuvarlanıyor.

Evet, hayat sarayı yıkılıyor. Ömür kuşu şimşek gibi geçiyor. Seni kabir yuvasına bırakması yakındır. Zaman seli akılları dehşete düşürecek şekilde sür'atle akıyor. Arz gemisi bulutlar gibi geçip gidiyor. Sür'atle giden bir trende, yolun kenarındaki dikenli çiçeklere elini uzatan kişi, dikenler elini parçaladığında kendinden başkasını kınamasın.

Binaenaleyh gözlerini, ellerini dünya çiçeğine uzatma. Çünkü firak elemelerinin dikenleri, visal hâlinde bile kalbleri parçalar. Firakta ne hâle getireceğini artık sen düşün!

Öyleyse ey kötülüğü isteyen nefs-i emmarem! Sen, dilediğine ibadet et ve dilediğini çağır. Ben ancak ve ancak;

- Beni yaratan,

- Güneş, ay, arz ve ağacı bana musahhar kılan Zât'a ibadet ederim.

Keza, ancak ve ancak,

- kader muhîtinin fezasında yüzen ömür uçağına beni bindiren,

- yıldızlar arasında deveran ve tayeran eden feleği bana musahhar kılan,

- arzın tünellerinde ve hayat dağıının altında kabir kapısı yolundan ebed'ül- abada doğru şimşek gibi geçen zaman trenine beni bindiren Zât'tan medet isterim.

Şimdi ben, dün ve yarın vagonlarının arasındaki bugünün vagonunda O'nun izni ve biletiyle oturuyorum.

Ben ancak ve ancak

- arz gemisini zahiren hareket ettiren çark-ı feleği durdurmaya,

- ay ve güneşi cemedip zamanın hareketini sakın kılmaya,

- vücut şahikalarından yuvarlanıp fena ve zevalin derin vadilerine doğru giden şu mütegayyir dünyaya, arzı başka bir arza tebdil ile sebat vermeye gücü yeten Zât'a dua eder, Ondan yardım isterim.

Çünkü her şeyle alâkadar emellerim ve maksatlarım vardır. Zamanın uğradığı, arzın gittiği, dünyanın kendisinden ayrıldığı her şeyde, emellerim takılıp kalıyor. Gökte ve yerde olan bütün salih kimselerin saâdetiyle alâkam ve lezzetim var.

Ben ancak

- ruhumun derinliklerindeki en gizli ve en ince sesleri işiten,

- kalbimin en ince meyillerine, beklentilerine cevap verebilen,

- kıyameti koparıp, dünyayı ahirete tebdil ile insanlığa ebedi saâdet kapısı açan, böylece akıl ve kalbimin temennilerini gerçekleştirebilen Zât'a ibadet ederim.

Onun eli hem zerreye, hem güneşe erişir. Bir zerre, gizlenip O'nun tasarrufundan kaçamaz, güneş büyüklüğüne güvenip O'nun kudretine nazlanamaz.

O öyle bir zattır ki, O'nu tanıdığında elemelerin lezzetlere inkılâp eder. Ama Onu tanımazsan ulûm evhamı, hikmetler illetleri netice verir, hatta ta kendileri olur.

Evet, O'nun nuru olmazsa vücudlar ademlere, nurlar zulmetlere, canlılar ölümlere, lezzetler ise elemelere ve günahlara inkılâp ile sana göz yaşı döker.

Dostlar, hatta her şey düşman olur. Evet, O'nun nuru olmazsa bekâ belâ olur, kemâl heba olur, ömür hevâ olur, hayat azap olur, akıl ikab olur, emeller elemelere inkılab eder.

Allaha intisap edenin her şey lehinde olur. O'na intisap etmeyenin ise, her şey aleyhinde olur. O'na intisap ise, her şeyi O'na bırakmak ve her şeyin O'nun malı olup, O'ndan gelip yine O'na gideceğini kat'î bilmekle olur.

O, iç içe ihtiyaç daireleriyle muhat bir şekilde seni yarattı. Yarıçapı elinin uzanabileceği bir mesafe olan en küçük dairede seni iktidar ve irade ile donattı. Bir kısmının vüs'ati ezel ve ebedi, arş ve ferşi içine alan diğer dairelerde ise, seni sadece dua ile techiz etti.

Kur'an der:

قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ

“De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin?”¹⁰

Nasıl ki çocuk, eli yetişmediği şeylerde anne- babasına nida eder, abd dahi aciz kaldığı şeylerde Rabbine dua eder.

e. “Eşyada görünen nev'i ve ferdî vahdetler, Sâni'deki sırr-ı vahdetten neş'et etmiştir.”

---

¹⁰ Furkân, 25/77.

Değerlendirme: Eksik tercüme edilmiş ve devamı hayli önemli:

وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى *"En yüce mesel, Allah içindir."* Demek ki her şeyi kuşatan zıyanın birliği, Vahidiyete işaret eder. O ziyayı muhîttten her bir cüz ve her bir zerrede güneşin hasiyetiyle beraber tecellisinin bulunması ise, Ehadiyete remzeder. Bunu dikkatle tefekkür et!

f. *"Sâni'in vahdetine en sadık şahitlerden birincisi: Cüz'î ve küllî eşyalarda görünen vahdetlerdir."*

Değerlendirme: Konu ehadiyet, zaten devamından da bu anlaşılıyor. Doğrusu:

Ehadiyetin en sadık şahitlerinden biri,

g. *"Bir nimetin umumî ve herkese şamil olması, kıymetinin azlığına ve ehemmiyetsizliğine delalet etmez. Ve o nimetin bir kasd ve iradeden gelmemesine emare olamaz. Meselâ: Göz nimetinin bütün hayvanlarda bulunması, senin göze olan şiddet-i ihtiyacını tahfif etmediği gibi, gözün kıymetini tenkis etmeye de sebep olamaz. Ve keza hususî ve tek bir nimetin tesadüfî mümkün olsa bile, umumî bir nimet behemehâl bir mün'imin eser-i kasd ve iradesidir."*

Değerlendirme: Asla sadakat yok. Doğrusu:

Bil ki: Nefsini büyük gördüğünde, senden daha büyük olan göklere ve diğer büyük şeylere bakmalısın. Senden küçük olan böcek ve haşereleri gördüğünde ise, cesedinin hücrelerine bak ve fikren o hücrelerden birine gir. Sonra oradan küçük böcek ve haşerelere bak. Ta ki sivrisinek ve küçüklükte onun fevkinde olanları kendinden daha büyük olarak göresin. Böylece senin vücudunda görülen hikmet, rahmet, nimet ve san'at mükemmelliği senin gözünde sukût etmesin.

Keza, hadsiz diğerk mevcûdata bakıp onlarda da sendeki nimetlerin emsalini gördüğünde kendi ihtiyacına, nefsinin acizliğine ve nimetin hikmetine bak. Ta ki sana olan nimetin kıymeti senin nazarında düşmesin.

Evet, bütün hayvanlarda göz olması, senin göze olan ihtiyacını hafifletiyor mu? Veya nimetlerin şümüllü olması o nimetlerin belli bir kasıtle gelmesini ve özel bir ikram olmasını noksanlaştırıyor mu? Asla! Noksanlaştırmadığı gibi bilakis şiddetlendiriyor ve arttırıyor.

3.8. Habbe Risalesi

a. *“Eğer pek büyük bir saray farzedilirse, Nur-u Muhammedî o Sultan-ı Ezelî'nin makarr-ı saltanat ve haşmeti ve tecelliyat-ı cemaliyesiyle âsâr-ı san'atını hâvi olan o yüksek saraya nâzır ve münadi ve teşrifatçı olur. Bütün insanları davet ediyor. O sarayda bulunan bütün antika san'atları, hârikaları ve mu'cizeleri tarif ediyor. Halkı o saray sahibine, sâniine iman etmek üzere cazibedar, hayret-efza davet ediyor.”*

Değerlendirme: Ayrıntılarda farklılıklar var. Şöyle ki :

Âlemi, ezel sultanının saltanatının şaşaası, haşmetinin harikaları, cemâl tecellilerinin güzellikleri ve san'at harikalarının nakışları kendisinde tezahür eden, dairelere bölünmüş, müzeyyen âli bir saray olarak görürsen Onun nuru dellal ve münadi olur. Önce kendi bunları görür, ardından “Ey insanlar! Bu nezih san'atlara gelin; muhabbet, hayret, tenezzüh, takdir, tenevvür ve tefekkür gibi hadsiz yüce hedeflere yönelin” diyerek nida eder, bunları insanlara gösterir. Hem müşahede eder, hem onları şahit kılar. Hem hayret eder, hem onları hayret ettirir. O sarayın Mâlikini hem sever, hem onlara sevdirebilir. Hem aydınlanır, hem onları aydınlatır. Hem feyz alır, hem de onlara feyz saçır.

b. *"Ve keza o habbe-i kalb için, pek çok hizmetçi vardır ki, o hâdimler kalbin hayatıyla hayat bulup inbisat ederlerse, kocaman kâinat onlara tenezzüh ve seyrangâh olur."*

Değerlendirme: Bu kısımda bazı güzel ayrıntılar tercüme edilmemiş:

Aynı şekilde kalb habbesinin de gizli ve uykuda olan hizmetkârları vardır ki, kalbin hayatıyla bunlar intibaha geldiklerinde ve inbisat ettiklerinde kâinat bostanlarında seyyar kuşlar gibi cevelan ederler. Kalb habbesi öyle bir derece inbisat eder ki, kişi şöyle der:

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ مَصْنُوعَاتِهِ، لِأَنَّهَا كُلُّهَا لِي نِعْمٌ

"Allah'ın bütün masnuatı için elhamdülillah.

Çünkü onların hepsi benim için birer nimettir."

c. *"Hâlbuki umûr-u dünyeviyeden herhangi bir emir olursa, kalbin istek ve âmâline nazaran bir kıl kadardır. Demek kalb, ebed-ül âbâda müteveccih açılmış bir penceredir. Bu fânî dünyaya razı değildir."*

Değerlendirme: Tercümede yer almayan çok önemli cümleler var:

Kalb, bir şeye bağlandığında, şiddetle ona alâka duyar, çok büyük bir ihtimam gösterir, onda bir ebediyet ve devam ister ve tam manasıyla fânî olur. Elini uzattığında koca kayaları tutup kaldıracak bir el uzatır. Hâlbuki bununla dünyadan eline geçen şey ya bir incir, ya bir saman, ya bir tüy, ya bir saç, ya bir toz, ya da havadır.

Evet, kalb Samed aynasıdır, put taşını kabul etmez, hatta kırılır. Nitekim mecazî aşka kapılan kişi, çoğu kere maşukundan zulüm görür.

Zira maşuk -şuuru taalluk etmeksizin- fitrî olarak hakkı olmayan bir şeyi reddeder, ona razı olmaz. Böyle bir aşk, âşıkın batın-ı kalbinde yerleşmeye layık değildir.

d. **“Ey haşir ve neşri inkâr eden kafasız! Ömründe kaç defa cismini tebdil ediyorsun. Sabah ve akşam elbiseni değiştirdiğin gibi her senede bir defa tamamıyla cismini tebdil ve tecdid ediyorsun, haberin var mıdır? Belki her senede, her günde cisminden bir kısım şeyler ölür, yerine emsali gelir. **Bunu hiç düşünemiyorsun. Çünkü kafan boştur. Eğer düşünebilseydin, her vakit âlemde binlerce nûmuneleri vukua gelen haşir ve neşri inkâr etmezdin. Doktora git, kafanı tedavi ettir.**”**

Değerlendirme: Metne sadakat yok, ilaveler var, ayrıca koyu renkli kısımlar metinde yok! Doğrusu şöyle:

“Ey haşrî inkâr edenler! Ömrünüz boyunca hatta her sene, hatta her gün defalarca haşr ü neşr oluyorsunuz. Şu cisminizi, tıpkı elbiseniz gibi sabah akşam giyiyor ve çıkarıyorsunuz. Cisminiz de elbiseniz gibi yenileniyor.”

e. *“Nefs daima ızdırablar, kalâklar içinde evhamdan kurtulup tevekküle yanaşmıyor. Hükm-ü Kadere razı olmuyor. Hâlbuki şemsin tulû ve gurubu mukadder olduğu gibi, insanın da bu dünyada tulû' ve gurubu ve sair mukadderatı, kalem-i kader ile cebhesinde yazılıdır. İsterse başını taşa vursun ki, o yazıları silsin; fakat başı kırılır, yazılara bir şey olmaz hâ!*

Ve illâ muhakkak bilsin ki: Semavat ve Arz'ın haricine kaçıp kurtulamayan insan, Hâlık-ı Külli Şey'in rububiyetine muhabbetle rıza-dâde olmalıdır.”

Değerlendirme: Arapça metin bundan hayli farklıdır. Şöyle ki:

Ey huzursuz, muzdarip nefis! Bil ki:

Senin bütün hâllerin güneşin doğması ve batması gibi belirlenmiş ve kader kalemiyle alnına nakşedilmiştir. Eğer yaralı başını kader örsüne vurmak istersen yap, ama boşuna feryat edersin! Yakînen bil ki, semavat ve arzın sınırlarından çıkmayan biri, "her şeyi yaratıp bir kaderle takdirde bulunan" Zât'ın rububiyetine severek razı olmalıdır.

f. *"Bir zerre, kocaman şemsi tecelli ile, yani in'ikas itibariyle istiab eder, içine alır. Fakat küçük iki zerreyi bizzât yani hacimleri itibariyle içine alamaz... Birinci şıkta kâinatın zerrâtı adedince muhalât vardır."*

Değerlendirme: Cümlelerin devamında şu muhteşem ifadeler var, ama tercümede yok:

Birinci şıkta kâinatın zerrât ve mürekkebatı sayısınca muhâller vardır. Bir arının iki kanadına Sübhan ve Ararat dağlarının yüklenmesini ve bir sivrisineğin iki gözünden Nil ve Fırat nehirlerinin akmasını mümkün gören kimse, birinci şıkkı esas alsın.

g. *"Bu sırta binaendir ki, Resul-i Ekrem (a.s.m.) kendisine okunan bütün salavat-ı şerifeye bir anda vâkıf olur."*

Değerlendirme: Asıl metinde "nur ve nurani olan" ilavesi var. Son cümle de tercüme edilmemiş:

İşte bu sırdandır ki, nur ve nurâni olan Hz. Peygamber (a.s.m), aynı anda kendisine salâvat getirenlerin salâvatlarına muttali olur.

Yine bu sırdan pek çok sırların kilitli kapıları açılır.

h. *"5- Âhirette seni kurtaracak bir eserin olmadığı takdirde, fâni dünyada bıraktığın eserlere de kıymet verme."*

Değerlendirme: Devamı atlanmış:

- Senin Allah'tan uzaklığını ve kıymetsizliğini, O'nun da azametini ve izzetini düşündüğünde, -bu nokta-i nazardan bakarken- O'nun rahmetiyle ve nimetiyle olan tasarrufatına ve tenezzülatına nazar etme! Çünkü o zaman yaraşan, ancak tesbihtir.

- O'nun ilim ve rahmetiyle sana yakınlığı, senin de O'nun mahlûku oluşun, inayetine ve keremine dâhil oluşun haysiyetiyle baktığında ise, O'nun celâl sıfatlarına nazar etme! Ta ki vehim ve hevâlar seni baştan çıkartmasın.

Tenzih ederiz o zâtı ki, fikirler ve akıllar tarafından kuşatılmaktan mukaddes ve münezzehtir.

Hamdederiz O Allah'a ki, rahmeti her şeyi kuşatmıştır.

Allah'tan başka ilâh yoktur. O tektir. Şeriki yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na hastır. Hayatı veren O'dur, mevti veren de Odur. Her hayır elindedir. Ve O, her şeye kadirdir.

i. *“3- Aynı o insan, mahlukat-ı acibe ve harekât-ı garibeden aklının tartamadığı ve zihninin içine alamadığı şeyleri gördüğü zaman, ‘Allahü Ekber’ demekle rahat bulur. Yani, Hâlıkı daha azîm ve daha büyüktür. Onların halk ve tedbirleri kendisine ağır değildir.”*

Değerlendirme: Asıl metinde hayli farklılıklar var:

Ayrıca mahlûkatta aklının mikyaslarının tartamadığı, zihninin muhakeme etmekte zorlandığı acîb, garip şeyler görür. Hakîkati araştırma hissi, onu bunlarla meşgul eder. O da “Allahu Ekber” diye nida edip rahatlar. Yani: O mahlûkatı yaratan zât, daha azametli ve daha büyüktür, öyleyse bunları yaratmak ve idare etmek ona zor gelmez.

Bu, tıpkı ayı kendisinin etrafında dönüyor görüp taaccüp elemi kendisini kaplayan veya zelzele ardından bir dağın çıkışını görüp dehşet içinde tekbir getiren kimsenin hâline benzer.

Böylece sırtındaki tahayyür ve dehşete kapılma ağırlıklarını kavî, metîn olan Kadir-i Zülcelâl'in (celle celâluh) gemisine atar.

j. *"Allah'a tevekkül edene Allah kâfidir."*

Değerlendirme: Bu cümle bir hüküm olup, devamında sekiz madde halinde bunun delilleri zikredilmiştir.

Bil ki:

"Allaha tevekkül edene Allah kâfidir." وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

Öyleyse şöyle de: "Allah bana yeter! O ne güzel vekildir." Çünkü:

Birincisi: O, kâmil-i mutlaktır. Kemâl ise zâtı için sevilir ve ona ruhlar feda edilir.

İkincisi: O, mahbûb-u lizâtihi ve mahbûb-u hakîkidir. Muhabbet ise fedayı gerektirir...

k. *"Amma Cenab-ı Hakk'a mevcud-u meçhul ünvanıyla bakılırsa, marûfiyet şuaları bir derece tebarüz eder. Ve kâinatta tecelli eden sıfat-ı mutlaka-i muhita ile, bu mevsufun o ünvandan tulû' etmesi ağır gelmez."*

Değerlendirme: Devamı atlanmış:

Ama O'na "mevcûd-u meçhûl" ünvanıyla yönelirsen, marûfiyet şuaları ve mevsûfun şimşekler gibi parlayan vasıfları sana açılır. İnce ipekten yapılmış gömleğini ve ipek işlemeli mendilini taşımak sana ağır gelmediği gibi, O mevsûfa da kâinatta tecelli eden şu muhît, mutlak sıfatlar ağır ve büyük gelmez.

1. *"Esmâ-i hüsnanın her birisi, ötekileri icmalen tazammun eder."*

Değerlendirme: Eksik bırakılmış:

Ancak bir olan ism-i azam, bu umumî tazammunun fevkinde hepsini tazammun eder.

Dolayısıyla, bazılarının başka bir isim ile ism-i azamın nuruna ulaşması mümkün olabilir. Böylece, ona vasıl olanlar nazarında ism-i azam farklı farklı olur.

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ “Allah doğrusunu en iyi bilendir.”

3.9. Zeyl-ül Habbe Risalesi

a. *“İşte bu adam gafletten ayıldığı zaman: "Eyvah, ne ediyorum! Bunlar şarab değil serabdır. Bunlar ile uğraşmak azb değil azabdır." der, arkadaşlarına yetişmek üzere şark seferine tedarikatta bulunmaya başlar.”*

Değerlendirme: Yanlış tercüme edilmiş

Onlara muhabbet vesilesi ile hayatı sevmekte misalin şuna benzer:

Bir adam var, yolda giderken büyük bir aynaya rastlıyor. Orada doğu tarafına giden dost ve ahbablarının timsallerini görüyor. Ama aynadaki görüntü onları batı tarafına gidiyor gösterdiğinden doğu tarafına gitmekten ürküyor, batıya doğru koşuyor.

Şayet yüzündeki gaflet perdesi açılrsa, kendini boş, kurak bir sahrada tatlı bir suya değil, seraba ve azaba koşuyor göreceksin.

b. *“Kur’an-ı Mu’ciz-ül Beyan’ın hak ve hakikat olduğuna en sadık deliller:*

2- *Esmâ-i hüsnanın tenasüb ve iktizası üzerine hakaik-i âliye-i İlahiyedeki müvazeneyi müraat etmesidir.”*

Değerlendirme: Bu 2. madde aslında iki maddedir:

- İlâhi yüce hakîkatlerin muvazenesini gözetmiştir.

- Esmâ-i hüsnanın mukteziyatlarını ve aralarındaki tenasübü içine almıştır.

c. *"Arkadaş! Kur'an da o defineyi keşfetmek için o denize dalmıştır. Fakat Kur'an'ın gözü açık olduğundan, defineyi tamamıyla ihata ile görmüştür. Ve hakîkata uygun bir tarzda tenasüb ve müvazeneyle riayet ederek kemal-i intizam ve ittırad ile hakîkatı izhar etmiştir."*

Değerlendirme: Burada 13 ayet var, atlanmış.

d. *"Öyle ise, mazide şükrünü eda etmediğin nimetlerin şükrünü kaza etmek lâzımdır."*

Değerlendirme: Çok güzel bir mana, ama asıl metinde yok.

e. *"Kur'an-ı Kerim okunurken istimaında bulunduğun zaman muhtelif şekillerde dinleyebilirsin:*

1- *Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, nübüvvet kürsüsüne çıkıp nev'-i beşere hitaben Kur'an'ın âyetlerini tebliğ ederken, kıraatini kalben ve hayalen dinlemek için kulağını o zamana gönder. O fem-i mübarekinden çıkar gibi dinlemiş olursun.*

2- *Veya Cebrail (A.S.) Hazret-i Muhammed'e (A.S.M.) tebliğ ederken her iki Hazretin arasında yapılan tebliğ-tebellüğ vaziyetini dinler gibi ol.*

3- *Veya Kab-ı Kavseyin makamında, yetmiş bin perde arkasında Mütekellim-i Ezeli'nin Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'a olan tekellümünü dinler gibi hayalî bir vaziyete gir."*

Değerlendirme: Eksik tercüme edilmiş, nice güzel manalar fevtolmuş. Doğrusu:

Bil ki: Kur'an'ı dinlediğinde Hz. Cebrail'den (as) tut, ta kendisinden Kur'an'ı dinlediğin kimseye kadar Kur'an'ın perdelere göre gittikçe tekâmül eden, irşadî mertebelerde çeşitlilik arzeden ve vasıtaların hissiyatıyla boyalanan nağmelerinden her bir nağmede, ona uygun bir elbise giy.

Bunun için, bulunduğu mecliste Kur'an okuyan kimseden kulağını çevirip, nübüvvet şahikasının zirvesinden arz meclisinde o arzın evlatları olan Benî Âdeme ve başkalarına Kur'an'ı okuyan Hz. Peygamberi (a.s.m) dinlemeye geçebilirsin.

Keza o Kur'an'ı, “ufuk-u âlâ”da Hz. Peygamber'e hitab ederken Hz. Cebrail'den dinleyebilirsin. (Aleyhime es-salâtu ve's- selâm)

Keza, “kab-ı kavseyni ev edna”da Hz. Peygamber'le (a.s.m.) konuşan Mütেকellim-i Ezeliyi yetmiş bin perde arkasında dinleyebilirsin.

İşte yapabiliyorsan, bunlardan her birine layık bir libas giy.

3.10. Zerre Risalesi

a. *“Herşeyin bātını zahirinden daha âlî, daha kâmil, daha latif, daha güzel, daha müzeyyen olduğu gibi; hayatça daha kavî, şuurca daha tamdır. Ve zahirde görünen hayat, şuur, kemal ve saire ancak bātından zahire süzülen zaîf bir tereşşuhtur. Yoksa bātın camid, meyyit olup da ilim ve hayatı dışarıya vermiş olduğuna zehaba ihtimal yoktur.*

*Evet, karnın (miden) evinden; cildin, gömleğinden ve kuvve-i hâfızan, senin kitabından nakş ve intizamca daha yüksek ve daha garibdir. **Binaenaleyh âlem-i melekût, âlem-i şhadetten; âlem-i gayb, dünya ve âhiretten daha âli ve daha yüksektir.** Maalesef nefs-i emmare, heva-i nefis ile baktığı için*

zahirî hayatlı, ünsiyetli bir perde gibi, meyyit ve zulmetli ve vahşetli zannettiği bâtın üstüne serilmiş olduğunu görüyor."

Değerlendirme: Metne sadakat yok, özellikle de koyu kısım yanlış tercüme edilmiş:

Bil ki: Batın, zahirden şuurca daha âlâ ve tam, hayatça daha kuvvetlidir, daha zinetli, daha ilme mazhar, daha mükemmel, daha güzel ve daha latîftir. Zahir üzerinde görülen hayat, şuur, kemâl ve benzerleri ancak batından sızan zayıf bir tereşşuhtur. Yoksa batın câmid ve ölü olup da ilim sahibi bir canlıyı semere vermiş değildir.

Buna delil: Batnın, intizamca evinden daha mükemmeldir; cildin, elbisenden daha güzel dokunmuştur; hafızan, kitabından daha iyi nakşedilmiştir.

Bu cüz'i şeylere, mülk âlemiyle melekût âlemini; şehâdet âlemiyle gayb âlemini; dünya ile ahireti kıyas et.

Hevâ gözüyle bakıp ta, zahiri ölü, karanlıklı ve ürkütücü bir batın üzere serilmiş canlı ve mûnis gören nefis-i emmarelere yazıklar olsun!

b. *"Tesadüf, şirk ve tabiattan teşekkül eden fesad şebekesinin âlem-i İslâm'dan nefiy ve ihracına, Risale-i Nur'ca verilen karar infaz edilmiştir."*

Değerlendirme: Asıl metinden hayli farklı tercüme edilmiş:

...ey tesadüf! Allahın mülkünde sana yer yok. Kardeşin olan tabiat ve baban olan şirk ile beraber adem cehennemine.. fenaya.. hatta imtinâa git.

c. *"Her bir masnuda, her bir zerrede görünen tasarruf-u mutlak, kudret-i muhita ve hikmet-i basîrenin delalet ve şehadetleriyle sabittir ki, bütün eşyanın Sâniî, vâhiddir, şeriki*

yoktur. Ne kudretinde inkısam var, ne iktidar ve ihtiyarında tecezzi vardır. Binaenaleyh Sâni' ancak Vâcib-ül Vücut olacaktır ki, kaderin mizanıyla yürüyen kudretine bir nihayet yoktur.”

Değerlendirme: Çok kısa geçilmiş:

Kendisiyle alâkalı ve aynı kanunla tanzim edilmiş bütün mevcûdatla beraber her bir masnuda, hatta her bir zerrede sezilen ve görülen mutlak tasarruf, muhîr kudret ve basîrane hikmet; bâhir bir bürhan ve apaçık bir ayettir ki:

Her şeyin Sâni’i birdir; asla şeriki yoktur; iktidarına sınır getirmeyi netice veren bir tevzi, bir inkısam ve bir tecezzi söz konusu değildir.

Çünkü eğer Sani’ mümkünattan olsa elbette onun tasarrufunda bir tevzi, kuvvetinde bir inkısam, iktidar ve ihtiyarının teveccühünde bir tecezzi olur.

Hâlbuki mesela bir arıya taalluk eden bu üçü (tasarruf, kuvvet ve iktidar) öyle bir konumdadır ki, şayet tecezzi ve haddi aşmak tabiatında olan mümkün bir varlıkta olsaydı, haddi aşmaması mümkün olmazdı. Hâlbuki o arı,öyle bir iktidarın eseri olduğunu gösterir ki, o âlemleri yaratmak o iktidara zor gelmez.

Böyle bir iktidar, etrafa taşmadan bir arıda nasıl hapsolür?

Öyleyse Sâni’in vacibu’l- vücud ve bir olması, ayrıca kader mizanına göre icra’da bulunan ve onun mistarına göre yazan kudretinde bir nihayet, bir had, bir inkısam bulunmaması bizzarure lâzımdır.

d. وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ : *Evet Allah ilmi, iradesi, kudreti ve sair sıfatıyla muhittir. Daire-i ihatasından hariç bir şey yoktur. Fakat insan cüz’î ve kısa zihniyle Allah’ın azametini ve şemsin*

etrafında seyyaratı tedvir ettiğine bakarken, meselâ arı gibi, küçük hayvanlar ile iştilal etmesini uzak görüyor.

Çünkü Vâcib-ül Vücut'u, mümkün kıyas ediyor. Hâlbuki bu kıyasa göre küçük hayvanlara büyük bir zulüm olur. Çünkü onlar da كَازِيَةٍ مِنَ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَ أَنْ مِنْ شَيْءٍ وَ كَازِيَةٍ مِنَ شَيْءٍ وَ كَازِيَةٍ مِنَ شَيْءٍ وَ كَازِيَةٍ مِنَ شَيْءٍ kaziyesince Hâlık'larını tesbih etmekle, Allah'tan maada kimseyi Rab tanımıyorlar. Binaenaleyh büyüğün küçüğe tekebbür etmeye hakkı yoktur."

Değerlendirme: Atlamalar var. Cümlelerin devamı şöyledir:

Büyük ve geniş olan Zahir isminin dairesinden uzaklaşır küçülen şeyler, nisbi veya hakiki olarak Batın isminin dairesine yaklaşır, onunla kayıtlanır. Çünkü esma-i hüsnasıyla "Allah, onları tamamen kuşatmıştır."

Cüz'i, mahdut, mukayyet olan zihniyle alâka duyduğu şeyde fâni olan insan, Allah'ın azametini, güneşin etrafında seyyareleri çevirmesine bakar. Vücudu vacib olan Allahı, şeytanî bir kıyasla, vücudu mümkün olan miskin mevcûdata kıyas ederek mesela bir sineğin yaratılışıyla meşgul olmasını akıldan uzak görür. Bu kıyastan küçük mahlûklara büyük bir zulüm neşet eder ve bu bakış onlara hakaret olur. Çünkü yaratıcısını tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur. Ve hiç bir şey, âlemde sadece kendisi varmış gibi dünyayı ona bir ev, güneşi lamba, yıldızları kandiller kılan Zât'tan başkasını Rab edinmeye tenezzül etmez.

Binaenaleyh büyüğün küçüğe tekebbür etmesi caiz değildir. Çünkü vücut da hak gibidir, az ile çok arasında bir fark yoktur. Nice az vardır ki çoktur, nice çok vardır ki azdır.

e. "Umumî olan bir in'am ile inayet-i şahsiye arasında münafat yok. Meselâ: Bir ziyafete yapılan umumî bir davet altında şahıslar da davet edilmiş olur. Yani, bu ziyafet umumî olduğundan davet umumiyette kalır, şahıslar nazara alınmıyor,

denilemez. Binaenaleyh Allah'ın nimetleri vakıf malı veya nehir suyu gibi umumî olup, in'amında şahıslar kastedilmemiş değildir. Ancak o umumiyette hususiyet de maksuddur. Binaenaleyh eşhas o umumî in'anda kastedilmediklerinden o nimetlere karşı şükretmeye mükellef olmadıklarına zehab etmek hatadır.”

Değerlendirme: Çok ince manalar kaybolmuş. Şöyle ki:

Nimetlerin umumî oluşu, hususî kasda ve şahsî inayete münafî değildir. Çünkü Allah'ın nimetleri vakıf malı veya nehir suyu gibi değildir ki başıboş bir in'am olarak görülsün ve şahıs kendinde hususî şükre bir ihtiyaç hissetmesin.

Taayyünler ve hususi özellikler, önceden hâsıl olan kaplar ve kalıplar gibi değildir ki, o taayyün belirlenen in'am vechini meydana getirmiş olsun. Çünkü Mün'im-i Hakîkî (celle şânuh), herkese ona münasip bir tabakta yemeğini veriyor, ismiyle-resmiyle şahsa özel olarak nimetlerini gönderiyor.

Öyleyse, umumi nimete şükür vacib olduğu gibi, hususi nimete de şükür vacibtir.

3.11. Şemme Risalesi

a. “O cüz'iyat bütün hüceyratıyla 'Lâ mutasarrife fil-hakikati illâ hu' diye şehadet eder.”

Değerlendirme: Devamı atlanmış. Bu cümlelerin devamı şöyledir:

O'nun tekvinî emri altında olmayan hiç bir tasarruf yoktur. Çünkü şayet mutasarrıf bir olmazsa gayr-ı mütenahi mutasarrıflarının vücudu lâzım gelir.

Bunların da, hem birbirine zıd hem de emsal, hem müstakil hem esir, hem mutlak hem mukayyet olmaları gibi pek çok muhâlin vücud bulması icab ederdi.

b. *"Kezalik Allah'ın hesabına kâinata bakan adam her ne müşahede ederse ilimdir. Eğer gafletle esbab hesabına bakarsa, ilim zannettiği şey de cehl olur."*

Değerlendirme: Devamı atlanmış:

Nasıl ki, Ayasofya Câmii'nin aydınlanması ve gecede karanlık içinde kalması arasında sadece elektriğin düşmesine dokunma miktarı bir zaman vardır. Âlem fezasının karanlığında ise, bir anda şimşegın çakması yeterlidir. Kapkara bulutlar dünyayı kapladığında dünya kararır, ama birden rahmet nesîmi esmesiyle güneşin ışığı her tarafı kaplar.

Onun gibi, iman ve tevhid nuruyla bakan kimse âlemi nur, ünsiyet, tahabbüb ve teveddüt içinde; kâinatın eczasını da hayattar, mûnis dost ve kardeşler olarak görür.

Küfür nazarıyla baktığında ise, âlemin eczasını birbirine yabancı, cansız, vahşetli düşmanlar şeklinde görür. Âlemi de üst üste karanlıklar içinde tahayyül eder. Kendisi ise uçsuz bucaksız bir denizde.. Bir dalga onu bürüyor, üstünde bir dalga daha.. Öyle karanlık ki, elini çıkarsa onu bile göremeyecek durumda..

3.12. Onuncu Risale

a. *"Binaenaleyh insanın en evvel ve en büyük vazifesi, tesbih ve tahmiddir. Evvelâ mazi, hal ve istikbal zamanlarında görmüş veya görececek nimetler lisanıyla, sonra nefsinde veya haricinde görmekte olduğu in'amlar lisanıyla, sonra mahlûkatın yapmakta oldukları tesbihatı şehadet ve müşahede lisanıyla Sâniî hamd ü sena etmektir."*

Değerlendirme: Devamı çok mühim, ama atlanmış:

İşte, Subhanallah, hayret ve takdir manasını, taaccüb ve istihsan manasını, tenzih ve takdis manasını, muhabbetle beraber heybet manasını ve azamet sebebiyle meçhûliyet manasını tazammun eder.

b. *“İnsanın san'atıyla Hâlıkın san'atı arasındaki fark: İnsan kendi san'atının arkasında görünebilir, amma Hâlık'ın masnuu arkasında yetmişbin perde vardır. Fakat Hâlıkın bütün masnuatı def'aten bir nazarda görünebilirse, siyah perdeler ortadan kalkar, nuranîler kalır.”*

Değerlendirme: Sonuç kısmı eksik, ayrıca net değil. Bir de “siyah perdeler” yerine devamındaki “nuranî perdeler”in de delaletiyle “zulmanî perdeler” daha uygun düşüyor.

İnsan, eseri ve cüz'î san'atının arkasında tasavvur edilebilir. Sani- i Ezelinin san'atına ise, ancak cüz'î bir masnuun verâsında yetmiş bin perde arkasından bakılabilir. Eğer O'nun bütün masnuatına birden bakabilsen, zulmanî perdeler ortadan kalkar, nuranî perdeler kalır. Dolayısıyla en yakın yol kendi nef-sindedir, âfâkta değildir. Âfâkta ancak istikametli bir aşkla gidilebilir.

c. *“Hattâ cehennem-i cismanî, ârif olan mü'min için, âsiye kâfirin cehennem-i manevisine nisbeten cennet gibidir.”*

Değerlendirme: Bu kısım, *Mesnevi* mütalaalarında zor anlaşılan, hatta anlaşılmayan bir cümledir. Doğrusu şöyle olacak:

حتى إن جهنم الجسمانية للمؤمن العارف العاصي كالجنة بالنسبة إلى جهنم
المعنوية للكافر الجاهل بخالقه

Hatta Allahı bilen âsi mü'min için olan cismani cehennem, Hâlıkını bilmeyen kâfirin manevi cehennemine nisbetle cennet gibidir.

d. *“Evet kuşların, balıkların, karıncaların yumurtalarında, eşcar ve sebzevatın semeratında ve o semeratın tohumlarındaki ifrat derecesini bulan kesret o vaziyeti tenvir eder. Lâkin âlem-i şehadetin darlığına ve müstakbel ibadetlerin Allâm-ül Guyub'un*

ilminde mevcut olduğuna binaen, niyetten fiile henüz çıkmayan onların ibadetleri kabul edilmiştir."

Değerlendirme: Eksik tercüme:

Eğer istersen kavun ve çekirdeklerine, ağaca ve onun meyvelerindeki çekirdeklere, balığa ve yumurtacıklarına, kuşa ve yumurtalarına bak!

Ancak, şehâdet âleminin darlığı, bir de gaybı ve şehâdeti bilen Zât'ın ilminin "olanı, olacağı, olmamış olanlar olsaydı nasıl olacaklarını" ihata etmesi, onların bilkuvve olan ibadetlerini ve tohumlarında mümdemiç olan niyetlerini kabul etmeyi iktiza etti.

e. *İkinci Nükte:* وَجَعَلْنَا الشَّمْسَ سِيرَاجًا

Değerlendirme: Doğrusu: وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِيرَاجًا

3.13. Şu'le Risalesi

a. "Mademki her şeyin Allah'tan olduğunu bilirsin ve ona iz'anın vardır. Zararlı menfaatli her şeyi tahsin ve hüsn-ü rıza ile kabul etmek lâzımdır. Ve illâ, gaflete düşmeye mecbur olursun. Bunun için esbab-ı zahiriye vaz' edilmiş ve gözlere de gaflet perdesi örtülmüştür. Kâinat hâdiselerinden insanın heva ve hevesine muhalif olan kısım, muvafık olan kısımdan daha çoktur. Eğer heva sahibi, bu esbab-ı zahiriye görüp Müsebbib-ül Esbab'dan gaflet etmese, itirazlarını tamamen Allah'a tevcih eder."

Değerlendirme: Muhtasar olmuş. Doğrusu:

Her şeyin Allahü Tealâ'dan olduğunu bilip iz'an ettiğinde, sürur veren veya üzen her şeye razı olman gerekir. Eğer razı olmazsan, gaflete mecbur kalırsın. Bu sırdandır ki zahiri sebepler vaz edilmiş ve gözler gaflet perdesiyle örtülmüştür. Çünkü hiç kimse yoktur ki kâinattaki hadiselerden hevâve

hevesine, keyfine ve temennisine muhalif olanlar, muvafık olanlardan daha ziyade ve daha çok olmasın! Çünkü kâinat, hayal-perestlerin heves hendesesine göre bina edilmemiştir. “Rüzgâr gemilerin keyfine göre esmez.”

Hevâ sahibi kimse şayet bu sebepleri görmez ve Müsebbibül- Esbab’dan gafil olmazsa, batıl itirazı, bir kıymet ifade etmeyen keraheti, nefreti, hiddeti ve gayzı Fatır-ı Hakîm ve Mâlik-i Kerîm’e yönelir. Bu gafil, itiraz okunu attığında ise, o ok ya feleke veya şeytana isabet eder veya döner başına ve kendine gelir.

b. *“Cenab-ı Hakk’ın günahkârları afvetmesi fazldır, tazib etmesi adldır...”*

Değerlendirme: Devamı atlanmıştır:

Hâlbuki bu cüz’i zarar ve az şer gelmesin diye bu pek çok hayırları terk etmek küllî bir zarardır ve şerr-i kesirdir. Bu ise âdil olan Hakîm-i Kerîm’in adaletine aykırıdır.

Ey zalûm ve cehûl insan! Elinden geldiğince şerden sakın! Yoksa hayrı terk etmenin cezasıyla beraber, neticenin vücuduna zemin hazırlayan silsilede, senden önce yer alan diğer sebeplerin neticesini boşa çıkarmanın cezasına da müstehak olacaksın. Çünkü, şer ademdir. İlletin en edna bir cüz’ünün olmayışı, malulun olmayışına sebep olur, böylece malulun ademinin bütün zararı, o edna cüz’e ait olur.

Fakat vücudun semerelerinden o cüz’e ait olan, ancak kendi hissesi kadardır. Çünkü cüz’ün vücudu, küllün vücuduna bir illet değildir. İşte buradan Allahu Tealâ’nın kemâl-i affi ve kemâl-i fazlı görülür. Çünkü şerre misliyle, hayra ise on katıyla karşılık verir. Hâlbuki vakideki durum bunun aksini iktiza eder.

Keza buradan, vaki’deki bu hâlin aksine hüküm veren beşerin zulmü de görülür.

c. **"İnsan nisyandan alındığı için, nisyana mübteladır."**

Değerlendirme: Cümlelerin koyu kısmı asıl nüshada yok!

d. *"Ve her bir ferd ötekilere duacı olur, şefaathçi olur, tezkiyecisi olur, bilhassa Peygamber Aleyhissalâtu Vesselâma... Ve keza her bir ferd arkadaşlarının saadetinden zevk alır ve Hallak-ı kâinata ubudiyet etmeye ve saadet-i ebediyeye namzed olur."*

Değerlendirme: Devamında şu kısım atlanmış:

Böylece, aç annenin çocuğunun lezzetinden ve şefkatli kardeşin kardeşinin saâdetinden keyiflenmesi gibi, her bir fert diğer kardeşlerinin saâdetleriyle telezzüz eder. Öyle ki şu miskin fâni insan Hallak-ı kâinatın ubudiyetine ve saâdet-i ebediyenin kabulüne müstaid hâle gelir.

İşte Peygamber aleyhi's-salatu ves-selâma bak! O "Ya Erhame'r- Râhimin" diye dua ederken bütün ümmetin de şöyle dediklerini görürsün:

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى عَبْدِكَ وَحَبِيبِكَ مُحَمَّدٍ بَخْرٍ أَنْوَارِكَ، وَمَعْدِنِ أَسْرَارِكَ،
وَنَاشِرِ ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ، وَدَلَالِ مَحَاسِنِ سُلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِكَ

"Allah'ım, senin nurlarının deryası, sırlarının madeni, zikrinin ve şükürünün naşiri ve saltanat-ı rububiyetinin güzelliklerinin dellalı olan kulun ve habibin Muhammed'e salât u selâm et."

Böyle diyerek O'nu Rab'leri nezdinde tezkiye ediyor, kendilerine rahmet olarak O'nu gönderene O'nu sevdireyorlar ve şefaathini teyit ediyorlar.

Keza, kendi acz-i mutlak ve fakr-ı mutlaklarının diliyle yüce Allah'ın istiğna-i ekmel içindeki mutlak gımasına nidada bulunuyorlar, izzet-i celâli içindeki mutlak cûduna nida

ediyorlar, mutlak ubudiyetlerinin diliyle O'nun mutlak rububiyetine sesleniyorlar.

İşte bu ulvî, manevi yardımlaşma ile insan; hakirlik, küçüklük, acizlik esfel-i safilininden hilafetin, emaneti yüklenmenin ve göklerin ve yerin kendisine musahhar kılınmasıyla mükerremiyete kâbil olmanın âlây-ı illiyyinine terakki eder.

e. *“Kur'anın yüksek meziyetlerinden biri de şudur ki...:”*

Değerlendirme: Devamı var:

Bil ki: Kur'an'ın yücelik meziyetlerinden biri de, ayetlerin sonunda neticeleri veya illetini beyan eden fezlekeleri zikretmekle:

Kesret konularının peşinde vahdet uyarılarında bulunmak, tafsilin peşinde konuyu özetlemek ve cüz'iyata ait bahislerin peşinde mutlak rububiyetin düsturlarını, keza şümullü ve umumi kemâlî sıfatların kanunlarını getirmektir. Ta ki muhatabın zihni zikrolunan bu kevnî cüz'de boğulup da mutlak ulûhiyet mertebesinin azametini unutmasın, böylece azamet, heybet ve kibriya sahibi Zât'a karşı fikrî ubudiyetin adabının gereklerini ihlal etmesin, keza o cüz'iden emsaline ve benzerlerine zihnini açsın.

Keza Kur'an bu üslûb ile -velev hakir ve zail de olsa-, her bir cüz'ide Ezel ve Ebed Sultanı'nın marifetine ve Ehad-i Samed'in esma cilvelerinin şuhûduna açık bir yol, istikametli bir cadde ve parlak bir hüccet olduğunu sana gösterir ve fehmettir.

Bu üslûbtaki Kur'an'ın meseli, şöyle birinin hâline benzer:

Kendisinde küçük bir güneş olan bir su damlasını ve güneşin ziyasındaki renklerin tecelli ettiği bir çiçeği gösterdikten hemen sonra, gün ortasında bütün haşmetiyle parıldayan güneşi birden sana gösterir ve başını o güneşe çevirtir. Ta ki zihnin

karişmasın, güneş senin nezdinde küçülüp de onun azametinin levazımatını inkâr etmeyesin.

Mesela Yusuf sûresinde cüz'i bir olayın peşinde وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ *"Ve her ilim sahibinin üstünde bir bilen vardır."*¹¹

Hacc sûresinde مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ *"Allah'ı gereği gibi takdir edemediler."*¹²

Nur sûresinde وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ لِلَّهِ عِلْمٌ عَلَيْهِمْ حَكِيمٌ *"Çocuklarınız ergenlik çağına geldiklerinde, kendilerinden öncekilerin izin istedikleri gibi izin istesinler. Allah, ayetlerini size işte böyle açıklar. Ve Allah, Alîm'dir- Hakîm'dir."*¹³

Ankebut sûresinde وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبُنَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ *"Evlerin en gevşegi, şüphesiz örümceğin evidir. Keşke bilselerdi!"*¹⁴ ayeti ve bunların emsalleri...

Sonuç

1980 li yıllardan itibaren bu kıymetli eseri Arabî orijinalinden okuyan ve ilk tercümede bazı eksiklikler, atlamalar ve yer yer yanlışlar gören biri olarak *Mesnevi*'yi yeniden tercüme ettim. Bu makale ile de ilk tercümedeki bazı durumlara dikkat çekmeyi ve ilgi duyanlarla paylaşmayı bir görev addettim. Bu vesileyle eserin müellifini ve ilk defa Türkçeye kazandırılmasına vesile olan Abdülmedic Efendi'yi rahmetle yâd ediyorum.

Makalenin "ezber bozan" bir çalışma olduğunun farkındayım. Ayrıntılara inildiğinde ilk tercümede daha nice eksikler ve hatta tercüme hataları bulmak mümkündür. Hem

¹¹ Yûsuf, 12/76.

¹² Hacc, 22/74.

¹³ Nur, 24/59.

¹⁴ Ankebût, 29/41.

hayli eksik olması, hem de yer yer hatalı tercümeleri bulunması sebebiyle “Nur’un Arabî Mesnevisi” heyet halinde yeniden tercüme edilmeli, Bediüzzaman’ın bu eseri, aslının şanına yakışır bir şekilde okuyucunun istifadesine sunulmalıdır. Tahkik mesleğini esas alan risale okuyucularına yakışan da budur. İlk tercüme yine basılmaya devam edebilir, ama orijinalindeki engin manalardan gelecek nesiller mahrum bırakılmamalıdır.

Not: Benzeri bir durum, *İşârâtü’l- İ’câz* tercümesi için de aynen geçerlidir.

Kaynakça

Gazzalî, Ebu Hamid Muhammed. *el-Munkız mine’ d- dalal*. Beyrut: Müessesetü Kütübî’s-Sekafiyye, 1991.

Kam, Ferid. *Dini- Felsefi Sohbetler*. Sadeleştiren. S. Hayri Bolay. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1990.

Nursi, Said. *İşârâtü’l-İ’câz fi Mezânni’l-Îcâz*. (Arapçe metin ve Tercüme). çev. Abdülmecid Nursi. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.

Nursi, Said. *Mesnevi Dersleri*. çev. Şadi Eren. İstanbul: Selsebil Yayınları, 2014.

Nursi, Said. *Mesnevi-i Nuriye*. çev. Abdülmecid Nursi. İstanbul: Sözleryayınevi, 1983.

Türker, Mübahat. *Felsefeye Giriş*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1985.